

OMAOHJAAJUUS VOIMAVARA JA VALLANKÄYTTÖVÄLINE?

Sari Ahanen

Opinnäytetyö, kevät 2011

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak-Etelä, Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Ahanen, Sari. Omaohjaajuus voimavara ja vallankäyttöväline? Järvenpää, kevät 2011, 64 s.

Diakonia ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella omahoitajatyömenetelmää pienryhmäkodissa ja selvittää kuinka tärkeäksi omaohjaajat tämän työmuodon kokevat lapsen kehityksen kannalta. Tutkimuksessa selvitettiin myös, kuinka omaohjaajat kokevat vallan näkymisen omassa työssään ja onko tietoisuudella vallan läsnäolosta vaikutusta heidän työskentelyynsä omaohjaajana.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui sijoitettujen lasten kiintymyssuhteista, lasten ja aikuisten välisestä vuorovaikutuksesta, omahoitajuudesta työmenetelmänä sekä vallasta ja vallankäytöstä sosiaalialalla. Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen tutkimus, johon aineisto kerättiin teemahaastatteluin. Kaikki haastateltavat ovat työskennelleet omaohjaajana pienryhmäkodissa. Haastatteluaineisto analysoitiin jakamalla puhtaaksi kirjoitetut haastattelut eri teemoihin.

Omaohjaajat kokivat työnsä olevan kokonaisvaltaista huolenpitoa lapsen hyvinvoinnista. Erityisen tärkeänä pidettiin keskustelua ja ajan viettoä omaohjattavan kanssa. Osa omaohjaajista koki, että on erittäin tärkeää löytää joku menetelmä jonka avulla voi työstää omaohjattavan erilaisia ongelmia. Yllättävää tutkimustuloksissa oli se, että suurin osa haastatelluista omaohjaajista ei kokenut käyttävänsä valtaa omassa työssään. Omaohjaajat tiedostivat kyllä vallan läsnäolon negatiivisiksi kokemissa tilanteissa, joissa joku ohjaaja käyttää valtaa saadaakseen lapset toimimaan haluamallaan tavalla ja tätä ei pidetty hyväksyttävän toimintatapana. Yleisesti vallan läsnäoloa omassa työssä ei tiedostettu.

Avainsanat: lastensuojelu, omaohjaaja, valta, vallankäyttö, kiintymyssuhde

ABSTRACT

Ahanen, Sari. Personal advising as a source of strength and an instrument of power. 64 p. Language: Finnish. Järvenpää, Spring 2011

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this thesis was to find out how personal advisors in small group homes define the method of personal advising and how they see and define the power that exists in their work.

The applied research method was qualitative survey and the material for the study was gathered by six thematic interviews of personal advisors that work in small group homes. Interview material was analyzed by dividing material into themes. The main themes were personal advising method in interviewed personal advisors' job, the significance of the personal advisor method for the children placed in a small group home and power and the use of power in personal advisor work.

The main results show that personal advising is a method that consists of a lot of different small things of taking care of a child's needs. Personal advisors thought that especially important in everyday life, is discussion and the time that they spend with the child. Personal advisors thought also that it is important to use some functional methods while working with the child.

Most of the personal advisors that were interviewed did not see that they use power in any way in their work. But they did say that they have seen the power that is used in a negative way when a personal advisor works with the child and they did not approve of that. It was a surprise that personal advisors did not see the existing power in a field of social services.

Key words: personal advisor, child protection, power, use of power, attachment theory

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUSKYSYMYKSET, -MENETELMÄT JA AIEMMAT TUTKIMUKSET ..	7
2.1 Teemahaastattelu	8
2.2 Aiemmat tutkimukset ja aiheeseen liittyvä kirjallisuus	9
3 LASTENSUOJELU	11
4 OMAOHJAAJUUS TYÖMENETELMÄNÄ	13
4.1 Omaohjaajuus lastensuojelulaitoksessa	14
4.2 Lapsen ja omaohjaajan välinen suhde	16
4.3 Omaohjaajan rooli omaohjattavan kasvattajana	18
5 VUOROVAIKUTUS	20
5.1 Lapsilähtöisyys lastensuojelussa	21
6 KIINTYMYSSUHDE	23
6.1 Kiintymyssuhdemallit	24
7 VALTA KÄSITTEENÄ	27
7.2 Vallankäytön eri muodot	28
7.3 Vallan perusteet	29
7.4 Kasvatus ja valta	29
7.5 Valta sosiaalialalla	31
8 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	32
8.1 Aineiston keruu	33
8.2 Aineistoanalyysi	34
9 TUTKIMUSTULOKSET	37
9.1 Omaohjaajien ajatuksia omaohjaaja työmenetelmästä omassa työssään	37
9.3 Omaohjaajien näkemyksiä omaohjaajuuden merkityksestä	43
9.4 Omaohjaajan vaikutusmahdollisuudet työssään	44
9.5 Valta ja vallankäyttö omaohjaajatyössä	47
9.6 Valta ja eettisyys omaohjaajatyössä	50
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	52
11 POHDINTA	55
LÄHTEET	59

1 JOHDANTO

Suomessa on kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia noin kuusitoista tuhatta ja tämä määrä on koko 2000-luvun ollut kasvussa. Tämä luku kertoo tämän päivän perheiden henkisestä pahoinvoinnista sekä taloudellisten ongelmien kasvusta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos i.a). Vaikka yli puolet lapsista on sijoitettu perheisiin, iso osa lapsista on kuitenkin sijoitettuna laitokseen, jossa heille rakentuu kiintymyssuhde heitä hoitaviin ohjaajiin. Tämän vuoksi onkin erittäin tärkeää pohtia lapsia hoitavien aikuisten toimintamalleja ja saada heidät aika ajoin pohtimaan omaa suhdettaan valtaan ja vallankäyttöön omassa työssään..

Uusi lastensuojelulaki (417/2007) korostaa lasten ja nuorten osallisuuden lisäämistä heitä koskevien asioiden käsittelyssä. Lapsella on uuden lain mukaan oikeus tulla kuulluksi, ilmaista mielipiteensä sekä oikeus vaikuttaa päätöksiin häntä koskevissa asioissa. (Taskinen 2007, 7-8.) Koska jo lain mukaan lapsilla ja nuorilla tulee olla oikeus vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin, on myös ensisijaisen tärkeää, että myös heitä hoitavat aikuiset ovat tietoisia lain pykälistä ja muistavat ottaa lapsen ja nuoren mukaan keskusteluihin, joissa tehdään hänen elämänsä koskevia päätöksiä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on omaohjaajan työskentelyn pohtiminen sen eri näkökulmista ja sitä kautta työskentelyn ja toimintamallien selkeyttäminen arjessa. Olen työskennellyt omaohjaajana pienryhmäkodissa, jossa oli monenlaisia keskustelua sekä omaohjaajuudesta työmenetelmänä että siihen liittyvästä mahdollisesta vallankäytöstä. Työpaikalla kollegoiden kanssa käymät keskustelut ovat saaneet minut innostumaan tämän aiheen tutkimisesta. Lähes koko tutkimukseni ajan olen ollut opintovapaalla omasta työstäni ja se on mielestäni antanut minulle oikeanlaista etäisyyttä opinnäytetyön tekemiselle. Haluaisin opinnäytteen avulla laajentaa omaa tietämystäni ja näkemystäni omaohjaajuudesta työmenetelmänä sekä vallasta ja sen käytöstä omaohjaaja-työskentelyssä. Koen että, ammatillisen kasvun kannalta onkin todella tärkeää pohtia työntekijöiden suhdetta valtaan ja vallankäyttöön. Uskonkin, että opinnäytetyöni haastaa minut entistä laajemmin pohtimaan omaa ammatillisuuttani sekä suhdettani valtaan. Työssäni olen halunnut tuoda esille nimenomaan sosiaalialalla viimeaikoina paljon puhuttaneen vallankäytön ja sen eri muodot. Koska hyvin-

vointivaltio on antanut sosiaalialan ammattilaisille valtuuden työskennellä asiakkaiden kanssa ja nämä valtuudet määrittävät hyvin paljon työntekijöiden työskentelyä, mutta myös työntekijän omilla arvoilla on suuri merkitys (Anis 2008, 27). Oli kyse sitten mistä tahansa lastensuojelun osa-alueesta, työtä tekevät aikuiset perustelevat tekemisiään lapsen edulla. Mikä sitten on lapsen etu kussakin tilanteessa? Lastensuojelulaitoksessa esimerkiksi erittäin vaikeasti hoidettavan lapsen tai nuoren kasvatukseen saatetaan käyttää siirtämisellä uhkailua, mikä vain lisää lapsen turvattomuutta. (Aronen 1994, 23-35.) Tekemissäni teemahaastattelussa kysyin omaohjaajatyöskentelyyn liittyvien kysymysten lisäksi omaohjaajien näkemyksiä vallasta ja sen käytöstä heidän omassa työssään. Oletan, että jos omaohjaajat saadaan riittävästi pohtimaan omia työmenetelmiään ja toimintatapojaan, heidän omaohjattavansa hyötyvät siitä huomattavasti samoin kuin heidän koko työyhteisönsä.

Työni aluksi esittelen lukijalle tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Näiden käsittelyn jälkeen kerron lukijalle tutkimuksen taustoja ja teoriaa, siitä siirryn sitten käsittelemään itse tutkimustuloksia ja sekä niistä tekemiäni johtopäätöksiä. Lopuksi pohdin omaa työskentelyäni sekä ammatillista kasvuani sekä mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET, -MENETELMÄT JA AIEMMAT TUTKIMUKSET

Haastattelin pienryhmäkodeissa työskenteleviä omaohjaajia teemahaastattelulla. Tavoitteeni oli tutkia, mitä omaohjaajuus on haastateltavien mielestä ja liityykö heidän mielestään valta heidän työhönsä. Lisäksi pyrkimyksenäni oli selvittää, onko omaohjaajien koulutustaustalla jotain merkitystä heidän tapaansa työskennellä omaohjaajana. Omaohjaajien kanssa käydyissä keskusteluissa pohdimme, miten he toteuttavat omaohjaaja-työmenetelmää omassa työssään ja millaisena he näkevät vallan läsnäolon työssään. Pohdinnallani ja haastattelujen analysoinnin kautta toivon tuovani omaohjaajille helpotusta sekä selkeyttä arjen työskentelyyn omaohjattavan ja koko työyhteisön kanssa. Näkemykseni mukaan lapset ja nuoret hyötyvät tekemästani tutkimuksesta, koska tutkimukseni haastaa omaohjaajia sekä mahdollisesti myös muita ohjaajia pohtimaan omaa ammatillisuuttaan sekä tapojaan toimia lasten ja nuorten kanssa.

Tutkimuskysymykset:

- Millaisena omaohjaajat näkevät omaohjaustyömenetelmän?
- Tiedostavatko omaohjaajat vallan läsnäolon omassa työssään?
- Miten omaohjaajat näkevät vallan läsnäolon omassa työssään?

Kyseessä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa aineistonkeruussa väline on tutkija itse ja näin tehdyssä tutkimuksessa usein tutkijan tulkinnat ja näkökulmat kehittyvät koko tutkimusprosessin edetessä. Usein laadullisessa tutkimuksessa ei ole välttämättä kovin täsmällistä tutkimusongelmaa, vaan se täsmentyy tutkijalle tutkimuksen edetessä. (Kiviniemi 2010, 70.) Rungas aineisto ja aineiston elämänläheisyys tekee analyysivaiheesta haastavan ja työlään, mutta varmasti myös erittäin mielenkiintoisen. Tämä vaihe on monelle tutkijalle juuri se, jonka he kokevat aikaa vieväksi ja hankalaksi. Mikäli aineistoa ei ole heti keruuvaiheessa purettu, on sen käsittely ja analysointi syytä aloittaa mahdollisimman pian, jotta aineisto on tuore ja saa vielä tutkijan inspiroitumaan siitä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 135.) Vaikka itselläni ei haastateltavia ollut kovinkaan montaa, niin äänitettyä aineistoa kertyi melkoisesti. Äänitettyä materiaalia oli hieman reilun kolmen tunnin edestä ja näistä syntyi litteroituna 38 sivua suoraan nauhoista litteroitua tekstiä.

2.1 Teemahaastattelu

Haastattelu on tutkimusmenetelmänä hyvin joustava, joten se on hyvä menetelmä erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelun suora vuorovaikutus tarjoaa haastattelijalle mahdollisuuden hankkia tietoa itse tilanteesta. Toisinaan haastattelijasta pystyy myös haastateltavan ei-kielellisistä viesteistä ymmärtämään tämän vastauksia. Samoin haastattelijasta pystyy suorassa vuorovaikutuksessa saamaan esiin haastateltavan motiiveja vastauksiin. Haastattelu on sosiaalista vuorovaikutusta, jossa tutkija sekä haastateltava saavat näkemyksen vastapuolen ajatus- ja elämysmaailmasta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35-41.) Koin myös tämän erittäin mielenkiintoiseksi, sillä paljon tietoa olisi voinut saada vain tulkitsemalla erilaisia ilmeitä ja eleitä. Aluksi olin suunnitellut kuvaavani haastattelut videokameralla, mutta haastateltavien kanssa keskusteltuani päädyin nauhuriin, koska he kokivat sen läsnäolon vähemmän häiritseväksi.

Haastattelu eroaa keskustelusta siinä mielessä, että haastattelu on päämäärähakuista ennakkoon suunniteltua toimintaa, joka tähtää informaation keräämiseen, kun taas keskustelun tarkoituksena voi olla pelkästään yhdessäolo ja seurustelu toisen kanssa. Haastattelu on aina haastattelijan ohjaama ja aloittama tapahtuma. Usein haastattelijasta voi haastattelun aikana joutua ylläpitämään haastateltavan motivaatiota. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 42-43.) Koin, että haastatteluja tehtäessä olikin erittäin tärkeää, että minä haastattelijana pidin itselläni haastattelun päämäärän kirkkaana mielessä, sillä ilman sitä haastatteluissa oltaisiin helposti ajautettu sivuraiteille. Vastuu haastattelun oikeanlaisesta etenemisestä on tutkijalla, joten hänellä on mielestäni erittäin tärkeä rooli siinä, että hän ohjaa keskustelua siihen suuntaan, että hän saa tarvitsemansa tiedot haastateltavaltaan. On toki hyvä asia ja plussaa, mikäli esille tulee muita tärkeitä asioita, joita tutkija voi hyödyntää tutkimuksessaan.

Teemahaastattelu kohdentuu aina tiettyihin teemoihin, joista haastattelussa keskustellaan. Teemahaastattelun etuna on se, että se ei kategorisoi haastattelua mihinkään tiettyyn leiriin eli se voi olla esimerkiksi joko kvalitatiivinen tai kvantitatiivinen eikä se määritä, kuinka syvällisiä haastattelujen tulee olla tai kuinka monia haastatellaan. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisillä on erilaiset tulkinnat asioista ja samoin sen, että heidän asioille antamat mer-

kitykset ovat keskeisiä ja että nämä merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelussa teemat ovat kaikille haastateltaville samat ja siksi se on puolistrukturoitu menetelmä. Teemahaastattelu poikkeaa strukturoidusta loma-kehaastattelusta siitä syystä, että siinä ei ole määritelty kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47-48.) Tämä vapauttaa mielestäni sekä tutkijan että haastateltavan keskustelemaan avoimemmin ja siirtymään aiheesta toiseen joustavammin. Asiat voidaan käsitellä siinä järjestyksessä, jossa ne tulevat luontevasti keskustelussa esille, mikä mahdollistaa mielestäni asioiden syvällisemmän pohdinnan.

Tutkimusta varten laadin teemahaastattelurungon ja toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina. En lähettänyt haastattelun runkoa ennakoon haastateltaville vaan kerroin heille etukäteen teemoista, joista keskustelemme, jotta heillä olisi hieman aikaa pohtia teemaan liittyviä asioita ennen haastatteluja. Näin jälkikäteen koen, että olisi voinut olla järkevämpää lähettää haastattelurunko etukäteen haastateltaville. Päädyin yksilöhaastatteluihin, koska koin, että näin pystyn luomaan paremmin luottamuksellisen ilmapiiriin haastatteluihin. Näin sain mielestäni parhaiten esiin omaohjaajien näkemyksiä omaohjaajatyöskentelystä ja siihen liittyvistä vallankäytön eri muodoista. Ajattelin, että ryhmähaastattelut olisivat saattaneet vaikuttaa haastateltavien uskallukseen puhua asioista avoimesti ja toisen työntekijän läsnäolo olisi saattanut vaikuttaa vastauksien sisältöön.

2.2 Aiemmat tutkimukset ja aiheeseen liittyvä kirjallisuus

Omaohjaajuudesta/ omahoitajuudesta on tehty useita lopputöitä päiväkodeissa, hoitotyössä ja myös lastenkotityössä, mutta en löytänyt muita töitä, jossa olisi käsitelty asiaa vallankäytön näkökulmasta. Heidi Haapsaaren ja Tuija Pasasen (2007) opinnäytetyö ”Lastenkodin omahoitajat kiintymyssuhteen rajojen asettajina” menee tehdyistä opinnäytetöistä lähimmäksi vallankäytön tarkastelua omahoitajatyöskentelyssä, koska siinä pohditaan omahoitajien omia tarpeita kiintymyssuhteen rakentamiselle ja sitä kuinka sitä tulisi rajoittaa ammatillisuuden säilymiseksi. Haapsaaren ja Pasasen tutkimukseen osallistuneet omahoitajat eivät olleet saaneet lainkaan ohjeistusta siitä, kuinka rajata heidän ja omaohjattavan välistä kiintymyssuhdetta.

Kati Jaakkola ja Kati Varjolinna (2002) ovat tehneet opinnäytetyönsä omaohjaajuudesta Viertolan vastaanottokodissa. Heidän opinnäytetyönsä tavoitteena oli selvittää Viertolan vastaanottokodissa tapahtuvaa omaohjaaja-työskentelyä, vuorovaikutussuhteita ja sitä, kuinka omaohjaajuutta tulisi kehittää kyseissä yksikössä. Heidän tutkimuksestaan käy ilmi, että yksi tärkeä kehittämisen kohde on työntekijöiden mielestä työskentelyn johdonmukaistaminen.

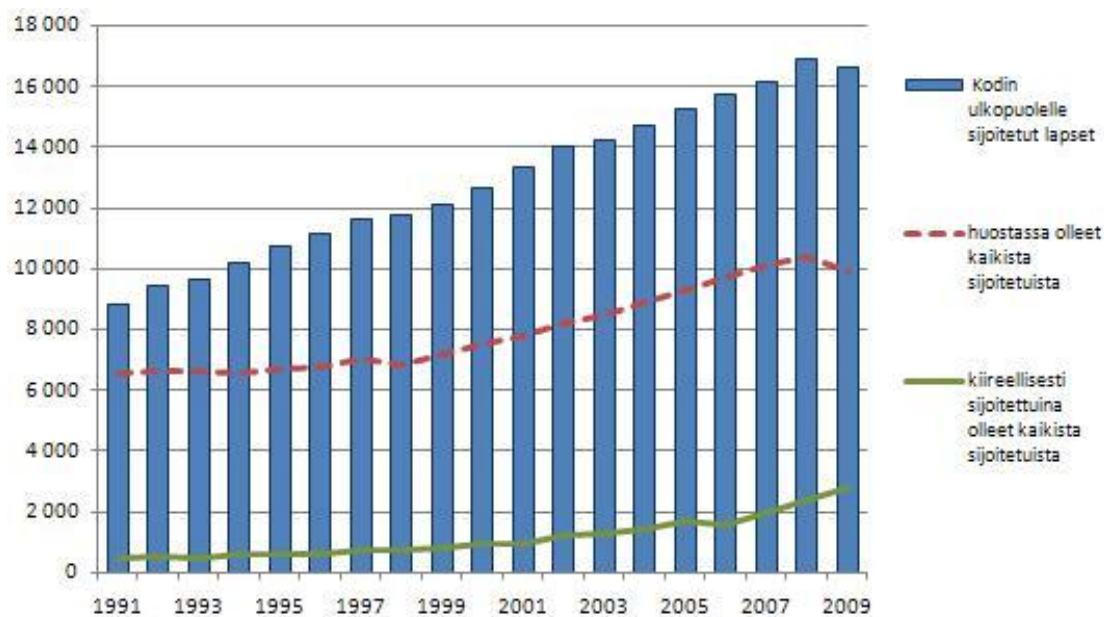
Anne Palokangas (2008) on tehnyt Pro gradu-tutkielman Kuopion yliopistoon aiheenaan valta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Palokangas on käsitellyt aihetta määrittelemällä melko laajasti asiaan liittyviä käsitteitä sekä laatimalla kirjallisuuskatsauksen aiheesta. Palokangas on löytänyt 16 erilaista laadullisesti hyväksyttävää tutkimusta, jotka käsittelevät valtaa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tutkimukset keskittyvät lääkärien, hoitajien, sosiaalityöntekijöiden ja toimintaterapeuttien käyttämään valtaan. Hänen löytämässään tutkimuksissa kehoitetaan lisäämään vallan määrää, jotta työt saadaan hoidettua paremmin.

Kirjallisuutta omaohjaajudesta on todella vähän, mutta useat teokset käsittelevät asiaa jonkin verran. Tämä on mielestäni mielenkiintoista, sillä olisin olettanut löytäväni näinkin laajasti ja pitkään käytössä olevasta työmenetelmästä kirjallisuutta. Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta en löytynyt millään muullakaan kielellä. Etsin suomenkielisen kirjallisuuden lisäksi englannin- ja ruotsinkielistä kirjallisuutta. Vallankäytön näkökulmasta juuri sijoitettujen lasten kanssa työskennellessä en ole myöskään löytänyt kirjallisuutta enkä tutkimuksia. Tosin kirjallisuudesta löytyy erilaisia näkökulmia sosiaalialan ammattilaisten valtaan ja vallankäyttöön ja näitä pystyin hyödyntämään omaa työtäni tehdessä.

3 LASTENSUOJELU

Laki määrää, että lastensuojelua tulee toteuttaa ja sitä työtä tehtäessä tulee huomioida ja toteuttaa Lasten oikeuksien sopimusta (Heino 2009, 39). Lapsen hyvinvoinnista on päävastuu omilla vanhemmilla ja heidän tulee turvata lapsen ja nuoren turvallinen kehitys. Laissa korostetaan sitä, että yhteiskunta on velvollinen tukemaan vanhempia heidän työssään. Mikäli vanhemmat eivät tähän täysipainotteisesti kykene, on lastensuojelulain mukaan viranomaisilla velvollisuus jo lain puolesta puuttua tähän. Aluksi tällä tarkoitetaan viranomaisten tarjoamaan tukea, joka tapahtuu lapsen asuessa kotonaan. Tukea voidaan antaa sekä vanhemmille kasvatukseen että lapselle kasvun tukemiseen. (Sosiaaliportti i.a.)

Mikäli tarjotut tukitoimet eivät paranna perheen ja lapsen tilannetta, on lastensuojeluviranomaisilla velvollisuus turvata lapsen oikeus hyvään ja ikätasolleen sopivaan kasvatukseen sekä huolenpitoon. Tällöin lapsi sijoitetaan joko avo-
huollon tukitoimena tai huostaan otettuna sijaisperheeseen, perhekotiin tai lastensuojelulaitokseen. (Sosiaaliportti i.a.) Sijoituksen tarkoituksena on pyrkiä turvaamaan lapselle kasvuympäristö, joka on turvallinen ja tarjoaa hänelle hyviä ihmissuhteita sekä mahdollisuuden iloita omasta elämästään ja olemassaolostaan (Känkänen 2009, 235). Lähtökohta sijoitusta suunniteltaessa on, että perheen tilanne pyritään saamaan sellaiseksi, että lapsella on mahdollisuus palata omaan kotiinsa. (Sosiaaliportti i.a) Perheiden kannalta on todella huolestuttavaa ja ikävää, että huostaanotot lisääntyvät vuosi vuodelta ja huostaanottojen määrä on lisääntynyt 100%:lla vuodesta 1994 vuoteen 2005. (Heino 2009, 55.)

Taulukko 1 (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos)

Lastensuojelulaitokset ovat paikkoja, joita käytetään usein kiireellisissä ja lyhytaikaisissa sijoituksissa, koska nämä ottavat hyvin joustavasti vastaan lapsia. Nuorille perhehoitopaikkojen löytäminen on vaikeaa ja tämän vuoksi laitokset ovat usein niitä paikkoja, johon nuoret sijoitetaan. Toisinaan perhehoitoa ei voida lapselle tai nuorelle harkita sijoituksena, koska tämän vaikeudet saattavat olla niin valtavia, että yhden perheen voimavarat eivät riittäisi hänen kanssaan työskentelyyn. (Sinkkonen & Pihlaja 2000, 114.)

4 OMAOHJAAJUUS TYÖMENETELMÄNÄ

Omaohjaajuudesta käytetään hyvin usein myös nimeä omahoitajuus, joka lie-
nee tälle työmenetelmälle yleisempi nimike. Monissa erityisesti lastensuojelulai-
toksissa on siirrytty käyttämään omahoitaja-nimikkeen sijaan nimitystä omaoh-
jaaja, koska omahoitaja-sanassa on hoivallinen leima ja tavoitteena on, että
omahoitaja ohjaa omahoidettavansa erilaisissa arjen toiminnoissa, niiden hal-
litsemisessa sekä tietysti ongelmien rat-
kaisemisessa. Hoivallisen työn katsotaan
liittyvän enemmän pienten lasten kanssa
toimimiseen sekä terveydenhuoltoon.

Omaohjaaja-työmenetelmä on otettu vii-
meisen kymmenen vuoden aikana hyvin-
kin laajasti käyttöön eri aloilla, joilla sille
syntyy erilaisia piirteitä ja merkityksiä.
Lähtökohta on kuitenkin sama eli omaoh-
jaaja on henkilö, joka tietää omahoidet-
tavansa asioista muita enemmän ja pitää
muut työntekijät ajan tasalla tämän tilan-
teesta ja mahdollisista elämän muutok-
sista. Omaohjaaja hoitaa omaohjatta-
vansa asioihin liittyvät kirjalliset työt,
osallistuu tämän asioita koskeviin pala-
vereihin ja työskentelee hieman tiiviim-
min myös omahoidettavansa omaisten
kanssa.

Ohjaaja

Ohjaaja näyttää lapselle tietä, ohjaa ja opastaa. Hän ei välttämättä pyri analysoimaan kaikkea sitä, mitä lapsi tekee tai sanoo. Ohjaajalla on kuva siitä, mitä lapsen tulisi oppia ja osata, jotta selviäsi. Ohjaaja voi kuten muutkin – kuunnella lasta tai olla kuuntelematta, jolloin hän etenee joko itsekkäistä tai lapsikeskeisistä lähtökohdista käsin. Ohjaajan toimintaa ohjaa tietoisuus siitä, miten lapsi kasvaa ja kehittyy, ja hän pyrkii ohjaamaan tätä prosessia.”

Sinkkonen & Pihlaja 2000, 144

4.1 Omaohjaajuus lastensuojelulaitoksessa

Usein lastenkodissa asuvalla lapsella on omaan identiteettiin ja perheeseen liittyviä ongelmia. Näiden ongelmien lisäksi lapsella saattaa olla ongelmia koulunkäynnissä ja useat riskitekijät saattavat vaikuttaa hänen elämäänsä. Juuri siksi indentiteettityöskentely näiden monien ongelmien kanssa elävien lasten kanssa vaatii työntekijältä ammatillisuutta, aikuisuutta ja pitkäaikaista sitoutumista lapsen kanssa työskentelyyn. Hoito- ja kasvatussuunnitelman mukainen työskentely sisältää aina erikestoisia toimintoja toinen voi olla yksi nopeasti suoritettu tehtävä ja toinen taas voi kestää jopa kuukausia. (Timonen 2010, 12.) Omaohjaajan on työssään kannettava vastuu lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Elämässä hyvin usein aikuisten mielikuvien kautta muovautuvat käytösmallit lasten todellisuuteen, joten aikuisten arvot ja normit siirtyvät eteenpäin heidän lähellään oleviin lapsiin. Tämän vuoksi myös omaohjaajan on osattava välillä olla se ”ikävä” aikuinen, joka asettaa lapselle rajoja ja hänen tulee kestää myös tästä aiheutuvat seuraukset, jotka hyvin usein ovat kiukku ja raivo. (Kemppinen 2000, 121.) On hyvin yleistä, että työntekijät kokevat riittämättömyyttä näiden haasteellisten tehtävien edessä (Timonen 2010, 12).

Omaohjaajuus on työmuoto, jota käytetään nykyisin useimmissa lastensuojelulaitoksissa. Sitä käytetään lastenkodeissa, jotta lasten ja heitä hoitavien aikuisten välille saataisiin muodostettua terapeuttinen vuorovaikutussuhde. (Kyrönseppä, Rautiainen & Aurio 1990, 7.) Omaohjaaja-työmenetelmässä omaohjaaja sitoutuu lapsen kanssa tehtävään pitkäjänteiseen hoito- ja kasvatustyöhön. Omaohjaaja tekee työtään yhdessä muiden lastenkodin aikuisten kanssa ja osallistuu omaohjattavalle laadittavan hoito- ja kasvatussuunnitelman tekoon. Lapsen verkoston kanssa yhteistyössä laadittu hoito- ja kasvatussuunnitelma toimii lapsen kanssa tehtävän työn pohjana. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993,101.) Lapsella on luontainen tarve kiintyä häntä hoivaavaan aikuiseen ja tämä lähteen lapsen tarpeesta kokea turvallisuutta. Lapsen perusturvallisuus rakentuu osittain arkipäivän hoivasta ja mikäli lapsi on aiemmin jäänyt tästä paitsi, tarjoaa omaohjaaja menetelmä hänelle mahdollisuuden muodostaa oma-

ohjaajaansa korvaavan tai korjaavan ihmissuhteen. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993,101; Sinkkonen & Pihlaja 2000, 22-24.)

Yksi omaohjaajan tärkeimmistä tehtävistä on lapsen sosiaalisen verkoston kartoittaminen silloin, kun lapsi sijoitetaan laitokseen. Toki on myös tärkeää, että omaohjaaja pysyy ajan tasalla myös lapsen uusista sosiaalisista verkostoista. Lisäksi omaohjaajan tehtävänä on sekä luoda että ylläpitää yhteyksiä lapsen perheeseen sekä muihin hänen verkostoonsa kuuluviin henkilöihin. Omaohjaajan rooli on siis olla verkoston ylläpitäjä sekä kutoja. Hän joutuu myös usein toimimaan tulkkina omaohjattavansa ja tämän perheen välillä, kun puheyhteys on huono tai kadonnut lähes kokonaan. (Timonen 2010, 23.) Usein verkostotyö mielletään viranomaisten väliseksi yhteistyöksi, mutta oikea verkostotyö on kuitenkin paljon muuta ja siinä pitäisi asiakkaan tukena olla viranomaisten lisäksi hänelle läheisiä ihmisiä. Tämän oikeanlaisen verkoston kokoamiseen juuri tarvitaan sitä yhtä aikuista, joka tietää ja tuntee kaikki lapsen verkostoon kuuluvat ihmiset. (Sinkkonen & Pihlaja 2000, 162.)

Omaohjaajasuhde on lapsen ja ohjaajan välinen ainutlaatuinen vuorovaikutussuhde, joka on ammatillinen ja julkinen (Kinnunen 1999, 88-89.) Yksi omaohjaajan tärkeimmistä tehtävistä on omahoidettavansa yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen (Timonen 2010,7.) Useimmiten omaohjaajuus suhteesta muodostuu hyvinkin luottamuksellinen ja juuri tämän vuoksi omaohjaajan on oltava lapselle rehellinen ja kerrottava hänelle, että hän käsittelee hänen asioitaan myös muiden hoitavien aikuisien sekä lapsen vanhempien kanssa. (Kinnunen 1999, 88-89.)

Lastensuojelulaitoksissa työskentelee monella koulutustaustalla olevia omaohjaajia, jotka käsitteellistävät työtään, määrittelevät työnsä vastualueita sekä rajoja kovin eri tavoin. (Timonen 2010, 10-16.) Koulutuksia ja yksittäisiä ominaisuuksia tärkeämpiä ovat henkilökohtaiset ominaisuudet sekä työntekijän osamisen muotoutuminen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. On myös erittäin tärkeää, että työtään tekevä ammattilainen tunnistaa omat tunteensa sekä toimintatansa. (Sinkkonen & Pihlaja 2000, 135.)

On hyvin tärkeää, että sijoitettujen lasten kanssa työskennellään erilaisten työmenetelmien avulla, koska niiden taustalla on olemassa taustateoria, joka ohjaa

työntekijän tapaa olla vuorovaikutuksessa eli näin saadaan taustoista ja henkilökohtaisista ominaisuuksista huolimatta työskentelyyn yhtenäisiä piirteitä. Menetelmätyöskentelyssä on tärkeää, että omaohjaaja osaa realistisesti arvioida lapsen voimavarat. Lisäksi omaohjaajan tulee kyetä suhteuttamaan yhdessä tehtävien töiden määrän ja laadun lapsen ikään. On myös tärkeää, että omaohjaaja tuntee omaohjattavansa niin hyvin, että hän kykenee arvioimaan, milloin on sopiva hetki lapsen kanssa yhdessä tehtävälle menetelmätyöskentelylle. (Timonen 2010, 10-16.)

Menetelmätyöskentely vaatii omaohjaajalta taitoa huomata ja kerätä pieniä merkityksellisiä tapahtumia omaohjattavansa elämästä ja tehdä nämä näkyväksi itselleen työntekijänä, lapselle sekä muille lapsen kanssa työskenteleville aikuisille. Tämä kaikki vaatii omaohjaajalta kykyä hyvään kirjalliseen dokumentointiin sekä teoreettiskäsitteellistä kykyä oman toimintansa arviointiin. Yleisesti ottaen omaohjaajan pitäisi olla hyvin perehtynyt käyttämiinsä työmenetelmiin ja menetelmien käytön pitäisi omaohjaajatyöskentelyssä olla intensiivistä ja tarkkaan etukäteen suunniteltua toimintaa. (Timonen 2010, 10-11.)

Laitostyön suurimpia haasteita on omaohjaajan ja omaohjattavan kannalta vuorotyö, pitkät vapaat sekä lomat, jotka vaikeuttavat omaohjaajatyöskentelyn sekä lapsen ajankäytön suunnittelua. Lapselle tärkeä aikuinen ei jaa arkea hänen kanssaan yhtäjaksoisesti, vaan joutuu usein tiedonhankinnassa turvautumaan muiden lapsen kanssa työskentelevien aikuisten antamiin suullisiin ja kirjallisiin viesteihin. (Timonen 2010, 16.)

4.2 Lapsen ja omaohjaajan välinen suhde

Aikuisen ja lapsen yksilölliset tekijät vaikuttavat heidän välisen suhteen muodostumiseen. Kuten aikuissuhteissa, niin myös lasten ja aikuisten välisiin suhteisiin vaikuttaa se, että toisten kanssa tulee helpommin toimeen kuin toisten. Lastensuojelulaitoksessa tähän vaikuttavia tekijöitä ovat lisäksi henkilökunnan koulutus, laitoksen ilmapiiri ja yleinen toimintatapa sekä laitoksen tarjoamat muut resurssit. (Törrönen 1994, 32.) Yksi omaohjaajan tärkeimmistä tehtävistä on saada luotua luottamuksellinen suhde omaohjattavaansa. Sijoituksen tuloksellisuuden sekä lapsen kasvatuksellisen prosessin onnistumisen kannalta juuri

tämän kontaktin luominen on tärkeintä. Toki joskus lapsen elämäntilanne ja hänen ongelmansa voivat olla niin vaikeita, että ohjaajalla on ongelmia lähestyä lasta, mutta juuri näissä kohdissa ohjaajan on tärkeä ottaa työskentelyssä avukseen erilaisia menetelmiä, jotta hän pystyisi paremmin lähestymään lasta ja tämän elämänproblematiikkaa. (Timonen 2010, 7.)

On hyvin yleistä, että lapsen ja omaohjaajan välille syntyy jollain aikavälillä vastavuoroinen tunneside. Tämän ainutlaatuisen tunnesiteen tarkoituksena on tukea sijoitetun lapsen kehitystä ja korjata aiemmin lapsen aiempia tunnekehityksen vaurioita. Omaohjaajan tärkeimpiä tehtäviä on olla turvallinen ja luotettava aikuinen, joka tarjoaa lapselle hoivaa ja huolenpitoa. On luonnollista, että lapsi kiintyy aikuiseen, joka vastaa hänen tarpeisiinsa ja ymmärtää häntä. Vaikka yleisesti omaohjaajaa ei voi itse valita ja tätä työmuotoa sen vuoksi kritisoidaan ja kyseenalaistetaan lapsen kykyä kiintyä sattumanvaraiseen aikuiseen, on tutkimuksissa voitu osoittaa, että yleensä lapsen ja omaohjaajan välille muodostuu kiintymyssuhde. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101-103.)

Omaohjaaja suhde on terapeutin tunnesuhde, jossa lapsen tarpeet pyritään huomioimaan mahdollisimman yksilöllisesti. Tällä suhteella on erittäin suuri merkitys lapselle aiemmin syntyneiden tunne-elämän vaurioiden korjaamisessa. Omaohjaajan kanssa työskennellessä lapsella on mahdollisuus saada uusia onnistumisen kokemuksia, jotka kasvattavat hänen perusluottamustaan sekä aikuisiin että elämään yleisesti. Omaohjaajan kanssa lapsi pystyy turvallisesti kokeilemaan erilaisia käyttäytymismalleja sekä kokea erilaisia tunteita ja niihin liittyviä hänen oman käytöksensä muutoksia. Omaohjaajan ja lapsen väliset keskustelut auttavat lasta jäsentämään hänen omia tunteitaan ja muodostamaan itsestään selkeämmän minäkuvan. (Kyrönseppä ym. 1990, 7-52.) Etenkin pienten lasten kohdalla on erittäin tärkeää, että omahoidettavan ja omaohjaajan välille muodostuu ”rakkauden” ja hoivan ilmapiiri, jossa lapsi voi kokea itsensä tärkeäksi. Hyvässä hoivan ilmapiirissä kasvanut lapsi kykenee rakastamaan muita sekä kokemaan myötätuntoa itseään vähäosaisempia heikompia ihmisiä kohtaa. (Sinkkonen 2001, 171.)

4.3 Omaohjaajan rooli omaohjattavan kasvattajana

Iso osa ihmisen minäkuvaa on hänen itsetuntonsa. Hyvällä itsetunnolla varustettu ihminen luottaa itseensä ja ottaa vastaan haasteita, uskoen että hän suoriutuu niistä. Samoin hän kykenee asettamaan itselleen vaatimuksia ja nauttimaan saavutuksistaan onnistuttuaan. Vastaavasti huonolla itsetunnolla ja vähäisellä itseluottamuksella varustettu ihminen on useimmin alisuoriutuja, joka ei saavuta tekemisissään todellista osaamisensa tasoa. (Keltinas-Järvinen 2000, 101-113.) On erittäin tärkeää, että lastensuojelussa omaohjaajina työskentelevillä aikuisilla on hyvä itsetunto ja he ovat sinut oman elämänsä kanssa, sillä ilman näitä on vaikeaa tukea toista hänen ongelmissaan.

Itsetunnon kehittyminen on pitkä ja moniosainen prosessi, johon kuuluu useita erilaisia vaiheita. Monista eri syistä saattaa hyvin alkanut kehitys pysähtyä, mutta onneksi elämässä tulee useita mahdollisuuksia korjata aiemmassa vaiheessa tapahtuneita virheitä. Kasvattajan tuleekin lapsen tehdessä virheitä muistaa pitää lapsi itse ja hänen käyttöksensä erillään, ettei lapselle tule sellainen olo, että hän on huono ja paha. (Keltinkangas-Järvinen 2000, 134-135.) Vaikka ohjaaja ei hyväksyisikään lapsen käytöstä, niin on erittäin tärkeää lapsen kehityksen kannalta, että hänelle tulee sellainen olo, että hänet ihmisenä hyväksytään. (Aronen 1994, 36.) Hyväksyvä ja luottamuksellinen suhde kehittyy molempien puolisen kunnioituksen varassa. Hyvässä ja toimivassa suhteessa työntekijä voi olla tarvittaessa hyvinkin jäykkä tukien lasta tämä toimissa. (Hyytinen 2009, 228.)

Kasvatus edellyttää aina kasvatettavan ja kasvattajan eriarvoisen suhteen, sillä tasa-arvoisten väillä ei voi tapahtua kasvattamista ilman, että toinen pyrkii alentamaan toista. Kasvattajan tulee tuntea lapsi sekä olla kokemukseen perustuva tuntemus tämän lapsen kasvatettavuudesta, jotta pystyy toimimaan kasvattajana. (Ojakangas 2001, 44 –51.) Veli-Matti Värri korostaa kuitenkin hienosti kasvattajan vastuuta omaan suhtautumiseensa edustamaansa kasvatukselliseen hyvään, sillä juuri vallan läsnä olo tekee kasvatuksesta haasteellista. Mikäli kasvattaja on ottanut edustamansa kasvatuskäsitykset tiettyinä normeina, niin tämä saattaa estää dialogisen suhteen kasvattavan ja kasvatettavan välillä. Jotta dialogisuus kasvatussuhteessa olisi mahdollinen, on kasvattajan kyettävä omien kasvatukseen liittyvien odotusten ja ajatusten kyseenalaistamiseen. (Vär-

ri 1997, 169-170.) Kasvatuksella on aina iso rooli ihmisen prosessissa herätä tietoiseksi itsestään ihmisenä (Puolimatka 2010, 31). Siksi omaohjaajalta vaaditaan sitoutumista lapseen ja hänen kanssaan työskentelemiseen. (Aronen 1994, 36).

Kasvatukseen ei pääsääntöisesti kuulu tasapuolisuus, eikä myöskään vapaus valita kaikkia omia toimintamallejaan, mutta rakkaus on sellainen asia, joka kasvatuksen a ja o. Rakkaus on arvostavaa kiintymystä, jota voidaan ilmaista hyvin monilla eri tavoilla. Rakkaus voi olla välillistä välittämistä, jossa omia arvoja ja elämäntapaa välitetään kasvatettaville. (Ojakangas 2001, 74-75.) Kasvatus ei tapahtumana ole yksisuuntaista vaikuttamista toisen elämään, vaan tapahtuma, jonka kautta ihmisillä on mahdollisuus löytää itsensä. Lapsen hallinnan tunnetta pyritään kehittämään monin keinoin ja rangaistukset luvattomasta toiminnasta ovat yksi keino. Tässä kohtaa täytyy kuitenkin muistaa, että tunne-elämän kehittyminen ei ole mahdollista, mikäli aikuinen käyttää liikaa auktoriteettiaan. On siis lapsen yksilöllisen kehityksen kannalta erittäin tärkeää, että hänen kasvattajansa osoittavat kiintymyksensä lasta kohtaan ilman ehtoja ja hänen mahdollinen erilaisuutensa hyväksytään ja tuo hyväksyntä näytetään hänelle. (Puolimatka 2010, 50-79.)

Kaikille ihmisille, erityisesti lapsille palaute omasta itsestään ja omista teoistaan on tärkeää. Kasvattajan onkin siis tärkeää muistaa, että positiivisella palautteella on valtava merkitys itsetunnon kehittymiselle. Jotta positiivisen palautteen anto toimii, on sen oltava aitoa ja vilpitöntä. (Vehkalahti 2007, 116.)

Silloin kun en voi päästä riittävän lähelle

tai kun en pysty Sinua auttamaan,

riittäkö että olen rinnalla, riittääkö se?

(Tuntematon)

5 VUOROVAIKUTUS

Ihmissuhteet rakentuvat jokapäiväisestä elämästä sekä siinä tapahtuvista asioista ja ihmisten väliset suhteet rakentuvat riittävän usein ja riittävän pitkää tapahtuvasta vuorovaikutuksesta sekä yhdessä olemisesta. Arkinen vuorovaikutus on hyvin rikasta ja monitahoista. Kahden ihmisen vuorovaikutustapahtuma alkaa aina toisen osapuolen aloitteesta. Tähän toisen tekemään aloitteeseen toinen vuorovaikutuksen osapuoli sitten vastaa jollain tavalla. Ilmeet, eleet, katsekontakti, kieli ja liikkeet ovat vuorovaikutuksen keinoja, joista osan tiedostamme, mutta hyvin suuri osa vuorovaikutuksesta on tiedostamatonta. (Tamminen 2004, 46-47 & Alijoki 1998, 9.)

Eräiden tutkimusten mukaan ei-kielellinen viestintää on n. 90% kaikesta vuorovaikutuksesta, tämän mukaan sanallista vuorovaikutusta olisi siis vain n. 10%. Omat tunteet ilmaistaan usein erilaisilla kasvojen ilmeillä. Kielellisessä vuorovaikutuksessa ihminen käyttää erilaista kieltä, riippuen siitä kenen kanssa hän on vuorovaikutuksessa. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 20). Kielellisen vuorovaikutuksen perusta on se, että samat sanat merkitsevät vuorovaikutuksen osapuolille samaa asiaa (Alijoki 1998, 13).

Jokainen työntekijä joutuu olemaan vuorovaikutuksessa hyvin moniin eri tahoihin, kuten työkavereihin, asiakkaisiin, johtoon sekä usein myös moniin yhteistyökumppaneihin. Voidakseen toimia luovalla tavalla eri vuorovaikutustilanteissa, tulee työntekijän ymmärtää käyttää erilaisia tapoja eri tahojen kanssa toimiessaan. (Lounavaara-Rintala, Varilo, Vuornos & Wahlbeck 1999, 172.) Asiakastyön lähtökohta on vuorovaikutus, jonka avulla pyritään asiakasta auttamaan (Ahonen 1992, 26). Tällöin perustehtävän pohjalta juuri määräytyy asiakastyössä vuorovaikutuksen sisältö (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 52).

Lastensuojelulaitoksessa pääsääntöisesti työntekijöiden ja lasten välillä vuorovaikutus perustuu selkeisiin rooliodotuksiin, eikä näitä odotuksia rikota kovin usein (Sinervo 1993, 100). Kuten vanhempien, tulisi myös lastensuojelulaitoksissa työskentelevien muistaa, että lapset eivät kaipaa niinkään tavaroita tai virikkeitä, vaan kokemuksellista vuorovaikutusta. Näistä yhdessä turvallisen aikuisen kanssa koetuista tilanteista tulee heidän yhteinen muisto ja osa lapsen

tulevan elämän rakennuspuita. (Sinkkonen 2001, 56.) Sosiaalisten taitojen ja varhaisen vuorovaikutuksen kehittyminen edellyttää vahvaa ja voimakasta tunnesidettä kasvattajiin. Kasvattajien tulee muistaa, että kielteisten tunteiden kuten viha ja pettymys hallinta opitaan parhaiten turvallisen aikuisen kanssa, joka kykenee asettamaan lapselle rajat. (Alijoki 1998, 18-19.)

Lastenkodin arjessa, kuten monissa muissakin sosiaalialan työtehtävissä ihmisten välinen vuorovaikutus täyttyy helposti ja huomaamatta toisten neuvomisesta. Lapsen tai nuoren kertoessa tarinaansa tai omia huoliaan, saattaa kuulija koko keskustelun ajan ensisijaisesti pohtia, mitä neuvoja toiselle antaisi. Näissä tilanteissa on kuulijalta saattanut kokonaan jäädä huomaamatta pyydettiinkö häneltä neuvoja vai kaipasiko puhuja vain kuuntelijaa ja rinnalla kulkijaa omaan ongelmaansa ratkaisua etsiessään. (Mattila 2010, 124-125.) Asiantuntijuus onkin ammatillisuutta, joka kasvaa kokemuksen ja koulutuksen myötä. Tämä vaatii työntekijältä kykyä peilata omia ajatuksiaan ja tunteitaan, jotka liittyvät hänen omiin kokemuksiinsa. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 77.)

Vuorovaikutustilanteet herättävät meissä monia pelkoja, joista suurinta osaa emme itse peloiksi tunnista vaan koemme tilanteet epämukaviksi. Olisikin hyvä jos muistaisimme, että aina ei tilaa tarvitse täyttää sanoilla vaan on hyvä jättää tilaa ajatuksille sekä omille oivalluksille. (Mattila 2010, 125.)

5.1 Lapsilähtöisyys lastensuojelussa

Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että lapsi on toiminnan lähtökohta. Lasta tuetaan yksilöllisesti ja tämän lisäksi hänen tarpeensa huomioidaan lapsilähtöisessä työskentelyssä. Lapsilähtöisessä työskentelyssä aikuisen tulee pitää oma roolinsa, vaikka painotus onkin lapsen tunteissa sekä tarpeissa. Lapset eivät aina pysty tai halua tehdä heidän kehityksensä kannalta tärkeitä asioita. Lapsen parhaan näkevät useimmiten aikuiset, jotka hänen kanssaan arkea jaksavat. (Oksanen & Perttula 2009, 13.)

Lastensuojelulasten parissa työskentelevillä ihmisillä lähtökohdat työntekoon, motiivit, koulutus ja elämänhistoria ovat hyvin erilaisia. Tärkeintä lasten kanssa tehtävässä työssä kuitenkin on, että kaikki työntekijät pyrkivät ymmärtämään lapsen kasvua sekä kehitystä. Tämän lisäksi työntekijöiden tulee tutkia omaa

toimintaansa tässä vuorovaikutusprosessissa, siitä huolimatta, että joutuu työsäään usein asettamaan omat tunteensa ja ammatillisuutensa todella kovalle koetukselle. (Häkkinen 1999, 119.)

Lastensuojelutyössä yksi työn keskeisistä tavoitteista tulisi olla lapsen voimavarojen lisääminen. Lasten kanssa työskenneltäessä on erittäin oleellista muistaa kysymys, mitä lapsi hyötyy tästä työskentelystä. Työntekijällä on tunteiden käsittelyssä ja niiden esiin tuomisessa suuri rooli. Osa työntekijöistä kokeekin arkuutta juuri tällä osa-alueella ja tällöin he saattavat jättää toimimatta vedoten terapeutin rooliin joutumisella. Toki onkin tärkeää osata vetää rajoja ja tuntea vahvuutensa, mutta terapeutin työtöteeseen pitää lastensuojelutyössä olla mahdollisuus. (Möller 2004, 26- 33.)

6 KIINTYMYSSUHDE

John Bowlbyn kehittämä kiintymyssuhdeteoria on saavuttanut suosiota sekä Suomessa että muualla maailmalla. Hänen mukaansa ihmiset muodostavat voimakkaita ihmissuhteita toisiin ihmisiin ja kiintymyssuhdeteoria käsittelee näitä suhteita sekä selittää ihmisten menetyksistä ja erokokemuksista aiheutuvaa masennusta, ahdistusta sekä vihamielisyyttä. (Sinkkonen 2001, 109-110.) Varhaisella kiintymyssuhteella selitetään laajasti lapsen kehittymistä myöhemmin elämässä ja se vaikuttaa lapsen emotionaaliseen sekä myös hänen sosiaaliseen ja älylliseen kehittymiseen (Keltinkangas - Järvinen 2000, 286-287).

Kiintymyssuhde on suhde, joka ei rakennu vanhemman ja vauvan välille automaattisesti. Vanhemman fyysinen läsnäolo ei pelkästään riitä rakentamaan kiintymyssuhdetta, vaan sen muodostumisen edellytyksenä on, että vanhempi tarjoaa riittävästi varhaista vuorovaikutusta. (Salo 2002, 45-46.) Lapsi kiintyy luonnostaan häntä hoitaviin aikuisiin ja samalla hän myös kiinnittyy näihin. Tämä näkyy siinä, että lapsi pyrkii avoimesti kiintymiskohteidensa läheisyyteen. (Turunen 2004, 115). Kerran syntyneen kiintymyssuhteen merkitys näkyy lapsen elämässä siten, että kerran synnyttyään se säilyy, eikä lapsi pysty sitä tietoisesti hallitsemaan. Mikäli kiintymyssuhteen kohde katoaa lapsen elämästä, kaipaa lapsi häntä myöhemminkin elämässään. (Salo 2002, 45-46.)

Kiinnittyminen toisiin ihmisiin on biologisesti tapahtuvaa, jonka tavoitteena on suunnata lasta kohti aikuisen järjestäytyneenpää ajattelua ja harjaannuttaa lasta sekä tunteiden säätelyssä että tunnekommunikaation perustaidoissa. Hyvässä kiintymyssuhteessa lapsi saa hyvät kokemukset molemmista ja näiden avulla lapsi pystyy tulevaisuudessa itse säätelämään omia tunnetilojaan. (Mäkelä 2002, 33.) Mikäli lapsi kohtaa kasvaessaan jatkuvasti ikäviä ja vaikeita asioita, kuten laiminlyöntiä, ajoittaista tai jatkuvaa kaltoin kohtelua suhteessa hänelle läheisiin ihmisiin, saattaa hänelle syntyä kiintymystrauma. Ne lapset, jotka selviävät näistä vaikeista ja traumaattisista kokemuksistaan omien tehokkaiden puolustusmekanismiensa avulla, ovat tulevaisuudessa hyvin todennäköisesti alttiita monille tunne-elämän vaikeuksille, kuten ahdistukselle, narsistiselle persoonallisuushäiriölle, erilaisille neurooseille sekä masennukselle. (Gerhard 2007, 168-169.) Kiintymistä tapahtuu ihmisen elämässä koko hänen elämänsä

ajan ja on luonnollista, että ihminen kiintyy läheisiinsä, ystäviinsä ja jopa työtovereihinsa. Ihminen ei pääsääntöisesti kykene elämään elämäänsä ilman kiintymistä, ellei kyse ole jostain ääritapauksesta, jolloin kiintyminen on estynyt. Kasvuolot saattavat aiheuttaa sen, että ihminen eristää itsensä kiintymyksestä. Tämän takana on yleensä hallitsematon pelko taikka viha, jolloin ihminen kokee, että kiintyminen johonkin saattaa avata hänelle aiemmassa epäonnistuneessa kiintymissuhteessa syntyneet haavat. (Turunen 2004, 114-118.)

Hyvä varhainen kiintymyssuhde on lapsen turva tulevaisuudessa, sillä se auttaa lasta riittävään itsenäisyyteen sekä herkkyyteen säilyttää kyky läheiseen inhimilliseen vuorovaikutukseen. Monet eri tekijät vaikuttavat kiintymyssuhdemalleihin ja voivat myös muuttaa näitä malleja. (Salo 2002, 74-75.) Lapsen kehityksen kannalta on vaarallista, mikäli hänen ympärillään olevat aikuiset eivät vastaa riittävästi lapsen tarpeisiin hoivan suhteen (Tamminen 2004, 78). Myös turvattomasti kiintynyt lapsi voi luoda aikuiselämässä turvallisia kiintymyssuhteita, mikäli hän pystynyt käsittelemään lapsuutensa kokemuksia ja kyennyt luomaan yhdenkin turvallisen aikuisiän kiintymyssuhteen. (Salo 2002, 74-75). Kiintymyssuhde on ihmisen elämän ”punainen lanka”, jonka varaan koko elämä rakennetaan. (Tamminen 2004, 63).

6.1 Kiintymyssuhdemallit

Turvallinen kiintymyssuhde lapsen ja aikuisen välille syntyy, kun lapsen tarpeet huomioidaan, tunnistetaan ja niihin vastataan oikealla tavalla, jolloin lapsi oppii luottamaan häntä hoitaviin aikuisiin. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi uskaltaa avoimesti näyttää tunteensa ja myös kokee, että juuri niillä on merkitystä. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 36-37.) Turvallisesti kiinnittyneet lapset luottavat siihen, että heitä hoitavat aikuiset ovat tarvittaessa saatavilla (Sinkkonen 2001, 114-115). Lapsi, joka on turvallisesti kiinnittynyt, oppii pitämään itseään rakastettavana, koska häntä on hoivattu ja hänestä on pidetty huolta. Samasta syystä hän oppii myös rakastamaan itseään. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 37.)

Aikuisena turvallisessa kiintymyssuhteessa elänyt pystyy antamaan ja vastaanottamaan rakkautta. Hän uskaltaa avoimesti kohdata oman lapsensa tunteet ja

vastata tämän tarpeisiin. Tämä siis tarkoittaa sitä, että myös työntekijän omalla kiintymyssuhteella on vaikutusta tapaan, jolla työntekijä pystyy huomioimaan toisten ihmisten tunteet ja kuinka hän pystyy niitä käsittelemään. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 35-38.)

Turvattomassa kiintymyssuhteessa elävä lapsi oppii, ettei hän voi luottaa siihen, että aikuinen on paikalla häntä varten tai vastaa hänen hätäänsä. Tämän kaltaisessa suhteessa lapsi oppii kieltämään oman tarvitsevuutensa ja erityisesti kielteisten tunteiden ilmaisemisen. Lapsi saattaa hakea hyväksyntää aikuiselta esimerkiksi tottelemalla ja hymyilemällä. Lapsi saattaa joutua huomaamaan, ettei hän saa kasvattajiltaan myönteistä palautetta vaikka hän toimisi kuinka hyvin. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2002, 38-39.) Turvattomasti kiinnittyneet lapset välttelevät tietyissä tilanteissa kontaktia heitä hoitaviin aikuisiin tai eivät suostu ottamaan apua ja tukea vastaan, koska he kokevat aikuisen hylänneen heidät. (Sinkkonen 2001, 114-115).

Ristiriitaisessa turvattomassa kiintymyssuhteessa lapsi joutuu toistuvasti kokemaan, että kasvattajan reaktiot ovat epäjohdonmukaisia. Toisinaan aikuinen voi samassa tilanteessa olla täysin välinpitämätön, toisinaan erityisen ankara ja välillä taas aneleva. Tällöin lapsen on vaikea ennustaa, miten hänen pitäisi milloinkin käyttäytyä. Maailma on ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa kasvavan lapsen kokemuksen mukaan arvaamaton ja pelottava. Aikuisena tämä lapsi kokee usein arvottomuutta ilman toisten hyväksyntää, jota hän hakee voimakkaasti koko ajan. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 40-41.)

Jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa kiintymyssuhteen kehittyminen ei ole koskaan päässyt alkuunsa. Usein lapsen elämä on traumaattista, eikä hänen tarpeitaan tyydytetä silloin kun hän niitä tarvitsee. Jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa olevan on vaikea muodostaa kuvaa itsestään ja hänen tunne maailmansa on erittäin kaoottinen. Tämän kaltainen kiintymyssuhdemalli on aina hyvin vaarallinen ja kasvaminen aikuisuuteen on tässä vaikeaa. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 41-42.)

Turvallisesti kiinnittyneet lapset luottavat siihen, että heitä hoitavat aikuiset ovat tarvittaessa saatavilla. Turvattomasti kiinnittyneet lapset välttelevät tietyissä ti-

lanteissa kontaktia heitä hoitaviin aikuisiin tai eivät suostu ottamaan apua ja tukea vastaan, koska he kokevat aikuisen hylänneen heidät. (Sinkkonen 2001, 114-115.) Lähes kaikki kodin ulkopuolista hoitoa tarvitsevat lapset ovat jollakin tavoin vaurioituneita. Antamalla lapselle enemmän aikaa kuin muut laitoksessa työskentelevät ohjaajat, toimii omaohjaaja lapselle korvaavana vanhempana ja lapselle tarjoutuu mahdollisuus uuden korjaavan kiintymyssuhteen rakentamiselle. Hyvinkin vaikeissa olosuhteissa kasvaneella lapsella turvallisessa hoitosuhteessa kasvaa itsenäiseksi omillaan pärjääväksi aikuiseksi. (Sinkkonen & Pihlaja 2000, 117-120.) Sijoituspaikassa jo yhden merkittävän kiintymyssuhteen rakentumisesta saa lapsi kerättyä itselleen tulevaisuutta varten huomattavasti emotionaalista sekä sosiaalista pääomaa (Tolonen 2009, 149).

7 VALTA KÄSITTEENÄ

Valta on tarkoituksenmukaista toisten ihmisten kontrollointia, jonka tuloksena syntyy muutos yksilön tai ryhmän käyttäytymiseen vallankäyttäjän toivomaan suuntaan. Valtaa ihminen käyttää hallitakseen omaa elämäänsä. Vaikka valta on luonnollinen osa ihmisten elämää, jopa osittain välttämättömyys, herättää se ihmisessä kielteisiä tunteita ja mielikuvia. Ihminen käyttää valtaa oman elämänsä hallintaan ja toimiessaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa ihminen vahtii, säätelee, hallitsee ja jopa pakottaa saavuttaakseen haluamansa päämäärän. (Keskinen 2005, 16-17.) Valta siis pyrkii säilyttämään, ohjaamaan ja säilymään. (Turunen 2004, 90). Vaikka valta on hyvin luonnollinen ja välttämätön osa ihmisen elämää, se herättää hyvin paljon kielteisiä mielikuvia. (Keskinen 2005, 16-17). Usein valta ja sen edustajat koetaan vihaisiksi, vaikkakin järjestyksen ja erilaisten arvojen puolustajan viha koetaan hyväksyttävänä ja sitä myös pidetään luonnollisena (Turunen 2004, 90).

Jan-Christer Wahlbeckin mukaan valta ja luovuus ovat ääripäitä, joiden väliltä työntekijöiden on itse etsittävä tilanteeseen sopiva toimiva vaihtoehto. Toisinaan ihmiset tietävät valmiiksi, mitä tulevat tekemään, joskus yllättävät muut ja toisinaan yllätyttään omista toimista myös itse. Toisinaan ihmiset tekevät laskelmoidusti yhteistyötä, kilpailevat keskenään tai käyvät keskinäistä valtataistelua. (Lounavaara-Rintala, Varilo, Vuornos & Wahlbeck 1999, 172). Max Weberin vallankäyttö määritelmässä on myös mukana viittaus vallasta sosiaalisena suhteena ja sitä käyttämällä aikaan saatavasta muutoksesta (Puukka 2005, 110-111). Vallan eri muodot luokitellaan sillä perusteella, miksi vallan kohde toimii valtaa käyttävän tahdon mukaisesti (Ylikoski 2000, 17). Valta on teoreettinen käsite ja siten eritavoin ymmärrettävissä riippuen siitä mistä teoreettisesta lähtökohdasta asiaa käsitellään. Valta voi tehdä paljon paha mutta sen avulla voidaan saada aikaiseksi myös paljon hyvää. (Thompson 2007, 4-5.)

Valtaa kasvatuksessa käyttävät kasvattajat sekä erilaiset vallalla olevat kasvatussuunnitelmat. Kasvatettavat ovat muiden tekemien valintojen kohteita, joiden omat mahdollisuudet vaikuttaa vaihtelevat erilaisten kasvatus-, oppimis- ja kehityskäsitysten mukaan. Aikuisella toimiessaan lasten kanssa on automaattisesti asemavaltaa, mutta lapsilta saatu henkilökohtainen valta on jokaisen aikuisen

kohdalla henkilökohtaista. Henkilökohtainen valta ei aina perustu vapaudelle, vaan toisinaan se on ansaittu sellaisilla keinoilla, jotka eivät ole sopivia, kuten manipuloimalla tai kiristämällä. (Keskinen 2005, 18-19.)

7.2 Vallankäytön eri muodot

Auktoriteetti on yksi vallankäytön muodoista ja sivistyssanakirja määrittelee auktoriteettiin liittyvän seuraavia käsitteitä, kuten valta, arvovalta ja vaikutusvalta, jotka ovat siis vallan eri ilmentymismuotoja. Yleisesti auktoriteettivalta käsitetään käskyjen antamisena sekä niiden hyväksymisenä sellaisenaan, ilman että niiden antaja niitä suoraan joutuu kenellekään perustelemaan tai selvittämään. (Eväsoja & Keskinen 2005, 13-14.) Auktoriteetti on valtaa, jota käytetään sanoin ja sananvallan avulla auktoriteetti ohjaa hänen valtansa alla olevien henkilöiden toimintaa (Ojakangas 2001, 61-62). Puolimatka määrittelee kirjassaan auktoriteetin oikeudeksi ohjata ihmisen toimintaa tavalla, joka eroaa sekä pakottamisesta että suostuttelusta. Hänen mukaansa auktoriteetin ohjeiden vastaanottaminen perustuu ymmärrykseen siitä, että suurten joukkojen ja ryhmien ohjaaminen ei ole mahdollista ilman, että joku käyttää auktoriteettivaltaa. Näin ollen siis auktoriteetin ja hänen ohjeidensa mukaisesti toimivien alistussuhde perustuu vapaaehtoisuuteen. (Puolimatka 1997, 250-252.)

Suurin osa tutkijoista on sitä mieltä, että auktoriteettivalta on valtaa, joka ansaitaan alaisilta ja sen täytyy perustua kokonaan vapaaehtoisuuteen, eikä kukaan voi olla auktoriteetti omasta tahdostaan ja auktoriteetin asemassa korostuu aina valtasuhde, jossa auktoriteetti on ylempänä kuin muut. Valta on auktoriteetin väline ja henkilö, jolla on auktoriteetti käyttää aina valtaa tavoitellessaan jotain. Auktoriteettia ei siis siten ole ilman valtaa ja valtasuhteita. (Eväsoja & Keskinen 2005, 15-16.) Kasvatukseen liittyy aina vallankäyttöä, eikä se kuitenkaan merkitse sitä, että kasvatus olisi paha asia, päinvastoin kasvatuksessa se on erityisen hyvä ja tarpeellinen asia. (Ojakangas 2001, 52).

Vaatimuksia voidaan myös pitää erilaisina valtoina, jotka ohjaavat sekä muokkaavat ihmisen käyttäytymistä. Hyvin usein vaatimusvallan perusteet koetaan elämän tai työn kannalta hyviksi ja yksilöt jo itsestään noudattavat niitä ja vaativat muitakin noudattamaan niitä. Ihmiset itse asettavat myös itselleen vaati-

muksia, koska kokevat ulkopuolisten sitä heiltä odottavan eli vaatimukset, jotka yksilöön kohdistuvat, voivat olla joko todellisia yli ympäristön tuottamia tai kuviteltuja eli yksilön oman mielikuvituksen tuottamia. (Turunen 2004, 49-50).

7.3 Vallan perusteet

Foucault'n mukaan valta on biovaltaa, joka kohdistuu kaikkiin eläviin ihmisyksilöihin ja populaatioihin. Foucault'laisessa näkökulmassa vallalla tarkoitetaan pyrkimystä hyödyntää, muovata, ohjata ihmisten kykyjä ja ominaisuuksia. Nämä ominaisuudet voivat olla sielullisia, ajatuksellisia, ruumiillisia tai yhteisöllisiä. Foucault'n mukaan valta kohdistuu muiden lisäksi myös omaan itseensä. Hänen mukaansa itsensä muovaaminen sijoittuu suurimmalta osin poliittiseen yhteyteen, eikä toisten hallitsemista voida erottaa itsensä hallitsemisesta tai toisten hallittavan olemisesta. (Helén 2010, 32-45.)

Valtaistaminen eli englanninkielinen sana empowerment on terminä yleistynyt käyttöön viime vuosina, vaikka sen määrittely ei ole monille kovinkaan selvä. Usein tämä on mielletty vallan antamiseksi jollekulle. Thompsonin mukaan valtaistaminen pitäisi tulkita siten, että ihmistä autetaan lisäämään hänen oman elämänsä ja elinympäristönsä valtaa ja kontrollia. (Thompson 2007, 21-22.)

7.4 Kasvatus ja valta

Friedrich Nietzsche (1844-1900) mukaan kaiken kasvatuksen perustana on vallantahto. Tämän näkemyksen mukaan aidossa kasvatuksessa ilmaistaan vallantahto avoimesti ja epäaidossa sitä ei ilmaista lainkaan vaan pyritään peittämään kokonaan. Nietzsche mukaan kasvattaja vaatii kuuliaisuutta ja käyttää auktoriteettiaan, koska hänen tavoitteensa on saada kasvatettavassa aikaan kapina, jonka jälkeen hänen on aika luopua vallastaan ja vapauttaa kasvatettava itsenäisyyteen. (Puolimatka 2010, 221-223.)

Aito kasvattaja on Nietzsche mukaan ihminen, joka toteuttaa itseänsä, luo omat arvonsa, lakinsa ja sääntönsä. Tämä on myös Nietzsche mukaan yliihminen, joka asettuu kaikkien normaalien lakien ja sääntöjen yläpuolelle. Näin tehdessään hän vie samalla pohjana perustellulta vallankäytöltä. Nietzscheäis-

tä kasvatusmetodia käyttävän vallankäyttö saattaakin muuttua mielivaltaiseksi lapsen manipuloinniksi. (Puolimatka 226-227.)

Moderni kasvatustajatus antaa kasvatettavalle vapautta ja pyrkii tämän kanssa vuoropuheluun. Modernissa lapsikeskeisessä ajattelussa ihanteena on asettaa auktoriteetin tilalle vapaus, jonka mukaan lasta opetetaan ja kasvatetaan vetoamalla lapsen uteliaisuuteen sekä spontaaneihin tarpeisiin, joilla lapsi saadaan kiinnostumaan ympärillä olevasta maailmasta. Modernissa kasvatustajatteluissa käytetään hyvin usein piilovaltaa, jossa sanamuotojen valinnalla pyritään siihen, että lapsi itse kuvittelee haluavansa toimia kasvattajan haluamalla tavalla. Erich Frommin (1900-1980) mukaan tämän kaltaisen vallankäytön tavoitteena on tuottaa ihmisiä, jotka kuvittelevat olevansa vapaita, mutta heidän toimiinsa on helppo vaikuttaa. Heitä on helppo johtaa ilman voimankäyttöä. Tämän kaltaisen piilomanipulaatio saa lapsen tuntemaan, että hän tekee kaiken hänen oman vapaan tahtonsa mukaisesti. Lapselle rakennetaan tunnemekanismeja, joilla hänet saadaan altistettua manipuloinnille ja näin estetään lapsen itsenäisen toiminta. (Puolimatka 2010, 283-285.)

Michel Foucault'n analyysin mukaan juuri tuo Frommin ajatusten mukainen pinnallinen vapaus on huomattavasti lisääntynyt kasvatuksessa. Foucault'n mukaan avoimesta vallankäytöstä luopumien ei kuitenkaan tarkoita sitä, että halutaan antaa ihmisille enemmän vapautta vaan todellisuudessa halutaan hallita ihmisiä tehokkaammin. On huomattavasti helpompaa vastustaa avointa valtaa kuin piilovaltaa. Piilovallankäytöllä yksilöä muokataan piilotajuisesti, ilman että hänelle annetaan välineitä tai edes mahdollisuutta huomata sitä, että häntä muokataan. Näin tehtäessä lapsi saadaan sisäistämään vallitsevat arvot, ilman että hän edes tiedostaa sitä. (Puolimatka 2010 286-287.)

Lastensuojelulaitoksissa tämä usein tarkoittaa sitä, että lapsille ja nuorille annetaan näennäisesti mahdollisuus vaikuttaa yhteisiin päätöksiin esimerkiksi pitämällä lasten- ja nuorten kokouksia, joissa yhteisistä asioista päätetään. Hyvin usein kuitenkin on niin, että ohjaajat ovat keskuudessaan nämä asiat jo etukäteen päättäneet ja lapsille annetaan mahdollisuus valita esimerkiksi kahdesta vaihtoehdosta heitä eniten miellyttävä. Toinen tämän kaltaisen juttu on se, että lapselta kysytään mielipidettä johonkin asiaan, mutta hyvin hienovaraisesti tuodaan hänelle tietoon se, mitä yleisesti pidetään oikeana ja pyritään näin saa-

maan myös lapsi ajattelemaan, että juuri se on hänenkin mielestä oikea tapa toimia.

7.5 Valta sosiaalialalla

Ihmissuhdetyöhön saatetaan usein myös sijoittaa omat aiemmin toteutumattomat haaveet, kuten vallan, rakkauden tai hyväksymisen saaminen (Pöyhönen 1987, 289). Aikuinen on aina voitolla lapsen ja aikuisen välisessä valtasuhteessa ja juuri tämän vuoksi lapsen luottamus on ansaittava (Vehkalahti 2007, 56).

Koska aikuisella on valta määrätä lapsen asioista, on erityisen tärkeää, että hän ansaitsee lapsen luottamuksen. Mikäli lapsi ei opi luottamaan omaa valta-asemaansa käyttävään aikuiseen, tulee tästä hänelle vihollinen ja lapsi kokee, että hänelle ei ole mitään velvollisuuksia tätä vihollista kohtaan samoin ovat rikkavissa kaikki olemassa olevat säännöt. Onkin erittäin tärkeää, että lapsi huomaa ajan kanssa, että aikuiseen voi luottaa. (Vehkalahti 2007, 63.)

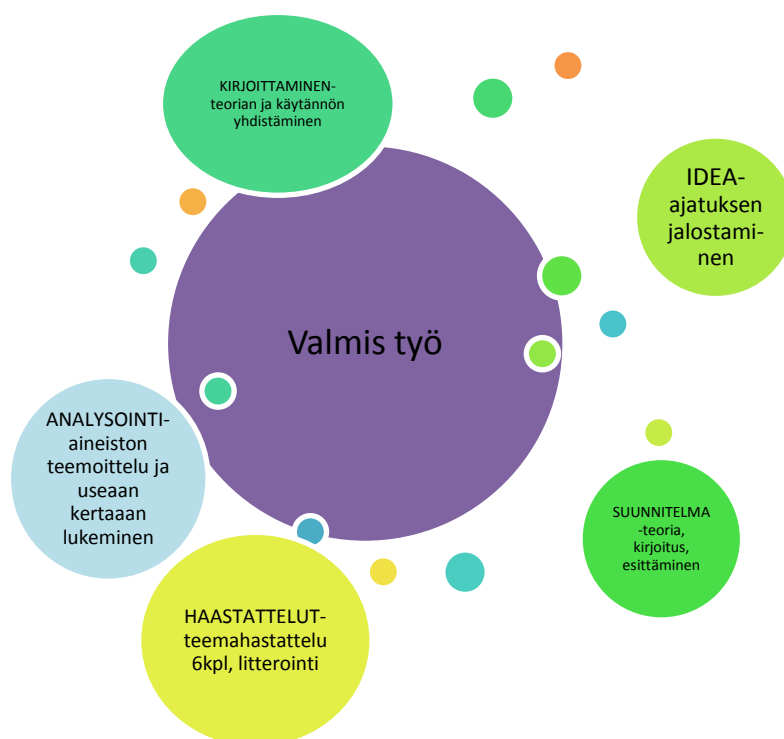
Lastensuojelussa työntekijöillä on pääsääntöisesti valta ja vastuu, jonka jakaminen on varmasti lastensuojelun kiperimpiä kysymyksiä, sillä lasten osallistaminen omista asioistaan tarkoittaisi sitä, että aikuisten tulisi luopua vallasta osittain. Lapset joutuvatkin osallistuessaan toimimaan hyvin ristiriitaisissa vallankäytön verkostoissa, joissa heidän lisäksi vaikuttavat muun muassa vanhemmat ja ammattilaiset omine ajatuksineen sekä tavoitteineen. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 125).

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa käyn läpi opinnäytetyöni valmistumisprosessia vaihe vaiheelta aina idean saamisesta työn lopulliseen muotoon saattamiseen. Lisäksi olen laatinut kaavion, jonka tarkoituksena on kuvata lukijalle selkeämmin itse prosessia ja sen etenemistä.

Opinnäytetyöni idea lähti liikkeelle syksyllä 2009 käydyistä keskusteluista silloisten kollegoideni kanssa. Näiden keskustelujen jälkeen työni ei oikein edennyt ajatuksia pidemmälle, ennen kuin syksyllä 2010 tein lopullisen päätöksen tehdä opinnäytetyöni tästä aiheesta. Kävin marraskuussa 2010 esittämässä tutkimussuunnitelmani ja aikataulutin sen siten, että saisin työni valmiiksi keväällä 2011 ja valmistuisin toukokuussa 2011. Ideapaperin esittämisen jälkeen ryhdyin keräämään teoriaa varten materiaalia. Materiaalia keräsin etsimällä tietoa netistä ja eri kirjastojen tietokannoista sekä tietysti lainaamalla useita kymmeniä aiheeseen liittyviä kirjoja.

Tutkimukseni kohteena olivat pienryhmäkodeissa toimivat ohjaajat, joilla on jo jonkin verran kokemusta omaohjaajuudesta. Itse olen myös toiminut omaohjaajana pienryhmäkodissa, joten minulla on omakohtaista kokemusta tästä työmuodosta. Pienryhmäkodeissa työskentelevien ohjaajien koulutustausta on laaja. Ohjaajien koulutusnimikkeistä löytyy lähihoitaja, toimintaterapeutti, lastentarhanopettaja, sosionomi, sairaanhoitaja, sosiaalikasvattaja ja lastenhoitaja. Yhtenä ajatuksena minulla oli tutkimusta tehdessäni selvittää onko koulutuksella merkitystä omaohjaaja työmenetelmän käyttöön sekä siihen liittyviin vallankäytön eri muotoihin. Lisäksi tavoitteena oli selvittää olisiko toiminnan tarkemmalla ohjeistamisella, keskusteluilla tai muilla keinon vääränlaisen vallankäytön ongelmat ratkaistavissa. Itse tutkimuksen tekeminen lähti liikkeelle aiheen pohtimisesta ja ideoinnista. Tämän jälkeen siirryttiinkin, kuten kaaviosta yksi voi nähdä vaihe vaiheelta kohti valmista työtä.

Kaavio 1 Työn valmistumisprosessi

8.1 Aineiston keruu

Tutkimusidean jälkeen lähdin etsimään tietoa aiemmin aiheesta tehdyistä töistä sekä aiheeseeni löytyvää kirjallisuutta. Aiempia tutkimuksia etsin netin kautta sekä ammattikorkeakoulujen tietokannoista että yliopistojen tietokannoista. Kirjallisuutta etsin eri kirjastoista ja niiden tietokannoista. Kirjallisuutta löydettyäni etsin niistä aiheeseen liittyvää tietoa, jota pystyin hyödyntämään teoriapohjan rakentamisessa. Teorian kirjoittamisen aloitinkin jo hyvissä ajoin ennen kuin tein haastattelut, mutta korjailin ja täydensin olemassa olevaa teoriaa analyysia kirjoittaessani.

Haastattelut tein helmi-maaliskuussa 2011. Omia haastattelujani varten olin laatinut rungon, jonka pohjalta keskustelimme asioista omaohjaajien kanssa. Ennen haastatteluja lähetin haastattelurungon ohjaaville opettajilleni kommentoitavaksi ja heidän kommenttinsa mukaisesti vielä hieman täydensin haastattelurunkoani. Mielestäni oli erittäin tärkeää, että minulla oli haastatteluissa mukana haastattelurunko, sillä ilman runkoa haastattelut olisivat saattaneet lähteä ihan

omille raiteilleen. Silloin, kun haastattelijan käytössä on tuo teemahaastattelurunko, on hänen huomattavasti helpompaa siitä katsoa mistä asioista olisi haastateltavan kanssa tarve vielä puhua. Itse koin, että pitkän haastattelun aikana sitä helposti uppoaa haastateltavan kanssa keskustelemiseen ja osa aiheista saattaisi ilman haastattelurunkoa jäädä käsittelemättä.

Ennen varsinaisia haastatteluja testasin omia haastattelutaitojani, haastattelurunkoani sekä laitteistoani tekemällä kaksi esihaastattelua. Esihaastattelut tein kahdella tuttavallani, joilla on kokemusta lastensuojelussa työskentelystä. Heidän kanssaan tehdyistä harjoitteista oli mielestäni suuresti hyötyä, sillä sain näistä esihaastatteluista varmuutta omaan rooliini haastattelijan ja samalla sain varmistettua, että nauhoituslaitteeni toimivat. Näitä esihaastatteluja en litteroinut, koska koin ettei siihen ollut tarvetta koehenkilöiden ollessa kyseessä, mutta haastattelujen jälkeen pyysin heiltä palautetta omasta tavastani toimia haastattelijana ja pyrin oikeita haastatteluja tehdessäni huomioimaan tuon saamani palautteen.

Haastatteluille ei ole määrätty kestoja, koska niitä on vaikea määrittää etukäteen. Haastatteluiden kesto vaikuttavat monet eri tekijät, kuten esimerkiksi haastateltavan mieliala, haastattelutilanne ja haastattelupaikka, myös haastattelijan omalla mielialalla on vaikutusta haastattelun kesto. Haastattelujen tallentaminen on olennainen osa teemahaastatteluja, sillä vain näin voidaan taata mahdollisimman luonteva ja vapaa keskustelu. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 74-75.) Mielestäni on erittäin hyvä, että haastattelujen kesto ei ole etukäteen määrätty, sillä toiset haastateltavista ovat lyhytsanaisempia kuin toiset. Itse varasin kuitenkin haastattelua varten noin 1,5 tuntia ja toisiin kuluikin kaikkine alku- ja loppukeskusteluineen tuo aika. Lyhyin haastatteluni kesti vain kaksikymmentä minuuttia ja haastatteluiden keskimääräinen kesto oli yksi tunti.

8.2 Aineistoanalyysi

Aineiston analyysiä tehdessään tutkijan tulee selvittää ensin itselleen, mitä hän lähtee aineistosta etsimään ja mitä varten hän on aineistonsa kerännyt. (Aaltola & Valli 2010, 152-181). Olennainen osa aineiston analyysiä on aineiston luokittelu. Luokittelun avulla tutkija luo pohjan, jonka avulla hän voi kerää-

määnsä aineisto yksinkertaistaa ja tiivistää sekä tietysti tulkita. Luokittelu on varmasti jokaiselle tutkijalle jollain tavalla tuttua, sillä siinä on pitkälti kyse päätelystä ja sitä jokainen tarvitsee ihan jokapäiväisessä elämässäänkin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 147.) Omaa luokittelua tein jo litterointi vaiheessa, sillä purin haastattelut siten, että jo heti siirsin yhteen tiedostoon aiheet teemojen mukaan ja toiseen tiedostoon tallensin haastattelut kokonaisuudessaan. Tämän jälkeen jaoin aiheita eri avainsanojen mukaan pienempiin luokkiin ja siirtelin niitä vielä uudelleen paikasta toiseen. Mielestäni tämä helpotti huomattavasti omaa työskentelyäni, sillä näiden aineistojen pohjalta oli huomattavasti helpompi tarkastella haastattelujen tuloksia.

Teemoittelu on yksi tapa analysoida käytössä olevaa materiaalia. Tällä tarkoitetaan sitä, että analyysivaiheessa tutkija tarkastelee sellaisia aineistoista esiin nousevia piirteitä, jotka ovat useille haastateltaville yhteisiä. Teemat, jotka tutkija nostaa esiin perustuvat tutkijan omiin tulkintoihin siitä, mitä haastateltavat ovat sanoneet. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 173.) Laadittuani kaksi erillistä tiedostoa litteroimastani aineistosta tulostin nämä ja luin molemmat aineistot useaan otteeseen, jotta saisin uusia näkökulmia keräämästäni aineistosta. Lukemisen lisäksi kuuntelin myös useampaan kertaan aineiston, jotta pystyin paremmin sisäistämään lukemani. Kuuntelemalla aineistoa palasi mieleen paremmin itse haastattelutilanne ja koen, että näin sain aineistosta enemmän hyötyä.

Vaikka tutkijalla perinteisesti onkin jonkin ajatus tutkimuksen mahdollisista tuloksista, joiden todentamiseen hän on materiaalia kerännyt, niin toisinaan voi käydä siten, että tutkija löytää aineistoa analysoidessaan aiheeseensa aivan uuden näkökulman, jota hän ei ollut edes osannut odottaa. Aineistoa voidaan analysoida aineistolähtöisesti, jolloin teoria kerätään aineistosta tai teoriasidonnaisesti, jolloin analyysissä on jonkin verran kytkentöjä teoriaan, mutta se ei suoraan pohjautu teoriaan. Näiden lisäksi analyysiä voidaan tehdä perinteisesti teoriapohjaisena eli tutkimus lähtee liikkeelle teoriasta ja palaa empirian jälkeen takaisin teoriaan. (Aaltola & Valli 2010, 181-183.) Oma tutkimukseni lähti perinteiseen malliin liikkeelle teoriapohjasta, johon sitten peilasin haastateltavien kommentteja eri asioista. Tämä oli mielestäni varmasti koko tutkimuksen haastavin ja aikaa vievin vaihe, mutta myös monilta osin mielenkiintoisin ja omia ajatuksia herättävin. Oli todella mielenkiintoista katsoa missä kohdin haastateltavat

olivat samoilla linjoilla toistensa kanssa ja missä heidän näkemyksensä poikkesivat toisistaan. Lisämaustetta tutkimukselle antoi myös haastateltavien erilainen koulutus ja pohdinta siitä, kuinka paljon se vaikuttaa haastateltavien erilaisiin näkemyksiin samasta työstä. Myös haastateltavien vastausten vertaaminen ja linkittäminen aiemmin kerättyyn teoriaan oli haasteellista, mutta mielenkiintoista. Olikin todella mielenkiintoista huomata, kuinka hyvin haastateltavien vastaukset olivat linkitettävissä teoriaan eli jo olemassa oleva teoria tuki hyvin aineistoanalyysin tuloksia.

Tutkimukseni tavoitteena oli tutkia omaohjaajien näkemyksiä omaohjaajuudesta työmenetelmänä sekä heidän näkemyksiään omaan työhönsä liittyvästä vallan läsnäolosta ja vallankäytöstä. Koska lähes kaikilla haastateltavillani oli erilainen koulutustausta, pyrin myös selvittämään onko koulutuksella merkitystä omaohjaajan tapaan toteuttaa tätä työmenetelmää. Olisi hienoa, jos minun tutkimukseni tuloksia pystytään hyödyntämään omaohjaaja työmenetelmän käyttöä suunniteltaessa pienryhmäkodeissa tai muissa vastaavissa paikoissa.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Tämä luku koostuu tekemieni kuuden teemahaastattelun analysoinnin tuloksista. Pyrin kertomaan lukijalle mahdollisimman kattavasti omaohjaajien vastauksista omien teemoittelujeni perusteella tehtyjen analysointieni tuloksista. Käytän tekstissä myös jonkin verran suoria lainauksia haastateltavien puheista ja ne ovat tekstissä kursivoituna ja sisennettynä. Lainauksien käytön koen erittäin tärkeänä, jotta lukija saa paremman käsityksen yksittäisistä vastauksista tiettyyn aiheeseen.

9.1 Omaohjaajien ajatuksia omaohjaaja työmenetelmästä omassa työssään

Kaikki haastateltavana olleet omaohjaajat kokivat, että omaohjaajamenetelmä on hyvin tärkeä osa heidän työtään sekä lapsen että heidän itsensä näkökulmasta katsottuna. Omaohjaajuus onkin erittäin vaativa työmuoto, koska se on kahden eri ikäpolven vastavuoroinen ihmissuhde ja on ainutkertainen (Tervonen-Arnkil 2001,15-16). Omaohjaajuus koettiin työksi, jota tehtiin arjessa jossain määrin koko ajan monin erilaisin tavoin ja heidän näkemyksensä mukaan nämä tavat saattoivat huomattavasti poiketa työntekijäkohtaisesti toisistaan. Omaohjaajilla koettiin olevan suurempi vastuu omaohjattavansa elämästä, kuin muiden sijoitettujen lasten elämästä.

Omaohjaajuutta omassa työssä kommentoitiin muun muassa seuraavasti:

Käytännössä on hyvä, että lapsi tietää, että on olemassa yksi aikuinen, joka hoitaa hänen asioita. Minun mielestä tämä antaa jo aika hyvän kuvan omaohjaajuuden ideasta

Omaohjaaja on lapsen sanansaattaja ja hänen tunteidensa sanoittaja.

On se hyvä ja tärkeä asia, kun saa keskittyä yhden lapsen asioihin, eikä tarvitse olla 100%:sesti kartalla kaikkien lapsien asioista.

Omaohjaajuus vaati minulta itseltäni tietynlaista itseni likoon heittämistä, sillä ilman sitä ei voi rakentaa luottamusta lapsen ja aikuisen välillä.

...mun mielestä se on kuitenkin hyvin sovellettavissa oleva työmenetelmä, joka rakentuu lapsen ja työntekijän persoonallisuuden ympärille.

Haastateltavien mukaan on hyvä, että työntekijät toimivat omalla persoonallaan, eivätkä yritäkään asettua samaan muottiin. Onkin lapsen sekä työntekijän kannalta erittäin tärkeää, että jokainen on oma itsensä, eikä pyri olemaan muuta kuin on, sillä mikäli aikuisen sanat ja teot eivät ole yhtä, ei lapsi luota häneen. Lapset ja erityisesti sijoitetut lapset ovat erittäin herkkiä vaistoamaan asioita. (Peltonen 2009, 113.) Toisaalta kuitenkin kaivattiin tietynlaisia yhteisölle yhteisiä pelisääntöjä tämän työmenetelmän käyttämiseen. Samoin haastateltavat kaipaivat lisää aikaa ja arvostusta omaohjaajatyöskentelyyn. Tässä kohtaa haastateltavien näkemykset poikkesivat toisistaan, sillä osa haastateltavista oli sitä mieltä, että he saavat riittävästi aikaa ja tukea työnsä toteuttamiseen. Erot näissä eivät johtuneet eri työpaikasta, vaan olivat yksilöllisiä haastateltavien keskuudessa. Näkemykseni mukaan erot työntekijöiden välillä johtuivat heidän näkemuseroistaan siitä, mitä omaohjaajatyöskentely on. Osa haastateltavista oli tyytyväisempiä oman työyhteisönsä tukeen ja toiset taas olisivat halunneet toteuttaa omaohjaajatyömenetelmää laajemmin erilaisia, työntekoa tukevia menetelmiä käyttäen sekä yksilöllisesti omaohjattavansa kanssa työskennellen. Menetelmien ei tule olla itse tarkoitus vaan niiden tehtävänä on toimia lapsen kanssa käytävissä keskusteluissa esimerkiksi keskustelun apuna ja välineenä tiettyyn päämäärään pääsemiseksi (Kaikko & Friis 2009,80). Ne haastatelluista, jotka halusivat työskennellä tiiviimmin omaohjattavansa kanssa, kaipaivat enemmän aikaa ja tukea erilaisten työmenetelmien toteuttamiseen.

...keskustelu lapsen kanssa ei ole missään arvossa, koska mietitään, että se (lapsen kanssa) aikaa viettävä aikuinen voi olla kuka tahansa. Siinä olen tällä hetkellä hieman eri mieltä, koska lapsen tarve on selkeäsi kiintyä johonkin ja jos sitä, ei ole sitä yhtä ihmistä, niin se jotenkin niin kuin sekoittaa lasta.

Omaohjaaja työskentely on mielestäni sellaista, että lapsen kanssa pitää viettää aikaa ja pyrkiä työskentelemään erilaisten menetelmien kanssa.

Kaipaisin tähän työskentelyyn esimieheltä vinkkejä ja tukea.

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että tätä menetelmää ei tarpeeksi arvosteta, vaan liikaa korostetaan sitä, että kaikki aikuiset ovat kaikkia varten. Toki tämä

on myös heidän mielestään itsestäänselvyys, että kaikki aikuiset työskentelevät kaikkia lapsia varten ja että lapset voivat tarvittaessa turvautua ihan kehen tahansa työvuorossa olevaan aikuiseen omien ongelmiansa kanssa. Ohjaajat kokivat kuitenkin, että lasten pää menee sekaisin, kun yhdessä hetkessä puhutaan omaohjaajuudesta ja seuraavassa hetkessä annetaan ymmärtää, että ei ole niinkään väliä sillä, kenen kanssa asioitaan hoitaa. Tämän lisäksi ohjaajien mielestä on huono asia, jos omaohjattavan tärkeitä asioita hoitaa joku muu ja tämä vielä unohtaa näistä informoida omaohjaajalle. Tästä syystä haastateltavat olivat sitä mieltä, että vuorotyön heikkouksista huolimatta tärkeiden eikuuttien asioiden hoitaminen tulisi jättää omaohjaajalle.

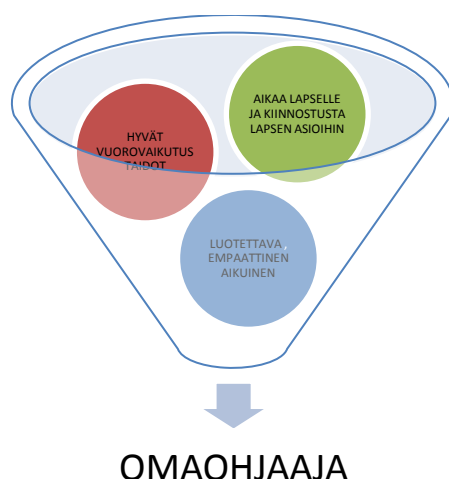
Mikäli oltais kaikki kaikkia varten menis lapset sekaisin siitä, kuka aikuinen hoitaa sen asioita.

... välillä tulee vastaan sellaisia asioita, mistä en ole ollut tietoinen. Joku muu on asian hoitanut, eikä ole mulle puhunut mitään.

Haasteeksi omassa työssä koettiin pääsääntöisesti ajanpuute ja resurssien riittämättömyys. Haastateltavien kokemus ajanpuutteesta onkin erittäin huolestuttavaa lasten hyvinvoinnin kannalta, sillä juuri hyvät kokemukset yhdessä mielihyvän kanssa lisäävät lasten turvallisuuden tunnetta ja juuri aikuisten tehtävänä on huolehtia, että lasten elämässä on tarpeeksi hyvää oloa ja iloa tuottavia asioita (Känkänen 2009, 237). Ajanpuute ja resurssipula olivat haastateltavien mielestä sellaisia ongelmia, joihin kyllä pystyttäisiin esimies- ja omistajatasolla vaikuttamaan ja ensimmäisenä ratkaisuna ongelmiin pidettiin sitä, että työvuoroihin pitäisi palkata enemmän henkilökuntaa, jotta arjessa jää enemmän aikaa omaohjattavan kanssa toimimiselle. Ehdotuksena tuli muun muassa, että omaohjaaja aika voitaisiin esimerkiksi viikoittain merkitä työvuorolistoihin, jolloin kenellekään ei tule sellaista tunnetta, että joku jättää muut työt tekemättä, koska viettää aikaansa omaohjattavansa kanssa. Kaaviosta kaksi löytyy haastateltavien mukaiset omaohjaajuuden peruspilarit.

Olen tällä hetkellä aika sekavissa tunnelmissa, sillä täällä se ei ole tärkeässä asemassa. Lapsen tarve on kiintyä johonkin, ja jos se ei ole mahdollista, lapset ovat aika sekavissa tunnelmissa.

Esimiehiltä työskentelyyn ei tule apua ja tukea. Koen, että joudun yksin selviämään, tuli sitten vaikeuksia tai ei.

Kaavio 2. omaohjaajuuden peruspilarit

9.2 Omaohjaajuus haastateltujen omaohjaajien näkökulmasta

Erityisesti omaohjaajat kokivat, että omaohjaajan tulee olla lapselle selkeästi turvallinen aikuinen, jonka tukeen ja apuun lapsi voi luottaa, tapahtuipa hänen elämässään mitä tahansa. Haastateltavien näkemyksen mukaan omaohjaajan tulisi saada viettää tarpeeksi aikaa lapsen kanssa ilman häiriötekijöitä. Tähän yhteiseen aikaan kuului heidän mukaansa läksyjen tekoa, pelaamista, television katselua, menetelmätyöskentelyä ja ihan vain oleskelemista ja juttelemista. Näin he kokivat, että yhteys lapsen ja omaohjaajan välille saadaan parhaiten syntymään. Juuri aikuisen vastuulla onkin kasvattaa vähitellen ja hyvin hienovaraisesti lapsen kiintymyksen tarvetta, sillä lapsi ei yleensä tunnista omia tarpeitaan eikä myöskään aikuisten pyrkimyksiä, vaan voi kokea omasta mielestään liiallisen läheisyyden uhkana. (Känkänen 2009, 237). Luottamuksen syntymiseen lapsen ja omaohjaajan välillä vaikuttavat monet eri asiat ja haastateltavien mielestä sellaisia ovat keskinäiset henkilökemiat, lapsen aiemmat kokemukset elämässä ja lapsen kyky aitoon vuorovaikutukseen. Kasvattajan tulee omalla toiminnallaan välittää luottamusta lapselle ja sekä osoittaa tälle olevansa luottamuksen arvoinen (Värri 1997, 86).

Sen on pystyttävä luomaan syvempää suhdetta lapseen kuin muut hoitajat, se on mielestäni se tärkein asia.

Mun mielestä sillä on iso merkitys. Kyllä tarvitsee olla lapsen tietoinen siitä, että on olemassa joku aikuinen, jolle sä varmasti uskallat mennä puhumaan tai vetämään hihasta Voi niin kun kiintyä edes yhteen aikuiseen.

...luottamuksen rakentaminen vaatii toisinaan enemmän aikaa ja toisinaan se on huomattavasti helpompaa, toki tähän vaikuttaa mun ja lapsen väliset kemiat, mutta on myös lapsen taustoilla merkitystä. Mikäli lapsi on jatkuvasti joutunut ennen sijoitustaan pettymään aikuisiin, on todennäköistä, että hän ei muhunkaan opi heti luottamaan.

Omaohjaajan tulisi olla yhteyshenkilö suhteessa vanhempiin, lapsen muihin läheisiin sekä erilaisiin lapsen viranomaisverkostoihin. Vuorovaikutussuhteen rakentamista lapsen vanhempien kanssa pidettiin erityisen tärkeänä lapsen hoidon onnistumisen kannalta. Tämä onkin todella tärkeää, koska ilman, että työntekijä tuntee lapselle merkitykselliset ihmiset, on hänen vaikea ymmärtää lapsen todellisuutta (Häkkinen 2000,105). Ohjaajat kokivat, että mikäli vanhempien luottamusta ei saada, on vaikea saada lapsenkaan luottamusta, sillä haluista ja tunteistaan huolimatta lapsen on vaikea hyväksyä aikuista, jota hänen vanhemmat eivät kotona hyväksy ja jota nämä saattavat jopa tiukasti arvostella lapsen ollessa kotona.

Omahoitajan kuuluisi olla yhteyshenkilö lapsen tukiverkostoon. Biologiset vanhemmat, huoltajat ja kaikki muu tukiverkosto, tällöin myös tukiverkosto tietää aina keneen olla yhteydessä lapsen asioissa. On tärkeää, että he tietävät omaohjaajan olevan siellä juuri heidän lastaan varten.

On mulla kyllä kokemusta perheistä, joissa ei hyväksytä sijoituspaikkaa ja aikuista. Tämä haastaa omaohjaajan työssään.

Haastateltavien mukaan omaohjaajan perustyöhön kuuluu myös kuukausiraporttien kirjoittaminen sosiaalitoimelle, lisäksi siihen kuuluvat muut kirjalliset työt, jotka voivat olla hyvin erilaisia lapsesta riippuen. Mikäli lapsella on jotain perussairauksia, tietää se enemmän paperitöitä. Kaikkiin lapseen liittyviin verkostopalavereihin osallistumista pidettiin tärkeänä osana omaohjaajatyöskentelyä, sillä omaohjaaja on se lapsen ääni siellä palaverissa ja hän osaa sijoituspaikan puolesta varmasti parhaiten kertoa lapsesta muille palaverissa läsnä oleville. Lapsen hyvinvoinnin kannalta onkin erityisen tärkeää, että hänelle läheiset aikuiset kartoitetaan hänen kanssaan ja sen jälkeen yhteistyössä muiden

verkostoon kuuluvien kanssa pyritään vahvistamaan lasta kannattelevia suhteita sekä lisäämään yhteisöllisyyttä (Heino 2009, 70).

Mun tehtävänä on myöskin pitää yhteyttä hänen perheeseen sekä muuhun lähiverkostoon ja sosiaalitoimeen. Lisäksi osallistun hänen koulu- ym. palavereihin.

Mun mielestä se sanonta, mikä mulle on tullut mun entisestä työpaikasta on niin kuin tosi hyvä, että omaohjaaja on sen lapsen sanaan saattaja, puhuu sen lapsen kieltä ja tuo sen lapsen ajatuksen muitten tietoisuuteen.

Haastateltava kertoivat vuorovaikutustaitojen harjoittamisen yhdessä omaohjattavan kanssa olevan myös tärkeässä roolissa, koska hyvin usein sijoitetuilla lapsilla ei ole kovinkaan paljon kokemuksia normaaleista vuorovaikutustilanteista. Sijoitetut lapset ovat valitettavan usein joutuneet elämässään oppimaan vääränlaisia tapoja vuorovaikutukseen sekä tunteiden ilmaisuun. Tämä johtuu siitä, että lapsen tunne-elämän kehittymisen taitoihin on vaikuttanut usein hänen kasvattajansa kyvyttömyys sietää erilaisia tunnetiloja ja näin lapsi on saattanut oppia häpeämään sekä säätelemään normaaleiden tunnetilojensa ilmaisemista. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010, 57) Näiden taitojen ilmaisun opettelemisessa on omaohjaajalla tärkeä rooli, varsinkin silloin kun lapsen ja omaohjaajan välille on syntynyt luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Positiivinen tapa ilmaista asioita lapsen kanssa toimittaessa nostaa pakon sijaan esiin lapsen omat vahvuudet ja resurssit (Timonen 2010, 14). Kun lapsi luottaa aikuiseen, on hänen helpompi näyttää tunteitaan ja sitä kautta oppia miten erilaisia tunteita voi missäkin tilanteessa näyttää. Toiminnallisten menetelmien käyttö on yksi mahdollisuus rakentaa hyvää vuorovaikutusta, niiden avulla ei ihmeitä tehdä, mutta työntekijät kokevat niiden usein tuovan työntekoon lisää iloa (Möller 2004, 30-31).

Tämän lisäksi pyrin työskentelemään säännöllisesti hänen kanssaan Umbrella-kansion juttuja läpi käyden. Koen, että sen avulla on helpompi saada hänet keskustelemaan asioista ja lisäksi tietysti toivon, että täst olis hyötyä hänen omalle elämänhallinnalle tulevaisuudes. Koitettiin me niitä tunnekorttejakin, mut niitten kans ei oikein päästy eteenpäin..

Että vaikka se lapsi tekis voltteja tai mitä tahansa tyhmyyksiä, niin kumminkin se lapsi tietää, että hän voi luottaa siihen omaohjaajaansa. Kai se sitten on kiteytettynä sitä kiintymystä.

9.3 Omaohjaajien näkemyksiä omaohjaajuuden merkityksestä

Omaohjaajuus koettiin haastateltavien keskuudessa merkittävänä asiana sekä lapselle että hänen läheisilleen. Heidän mukaansa on erittäin tärkeää, että myös lähiomaiset tietävät, että lapsen sijoituspaikasta löytyy yksi aikuinen, joka tuntee ja tietää lapsen menneisyyden ja nykyisyyden. Tämä helpottaa myös yhteydenpitoa, kun ei aina tarvitse aloittaa aivan alusta keskustelua, kun on se yksi tuttu aikuinen, joka tuntee heidän perheensä ja heidän tilanteensa. Sijoituksella pyritään siihen, että lapsella on turvallinen kasvuympäristö ja ympärillä luotettavia aikuisia (Känkänen 2009, 215). Omaohjaajien näkemykset siitä, että omaohjaajan tulee olla sellainen aikuinen, johon lapsi pystyy luottamaan ja kiintymään tukevatkin Känkänen näkemystä sijoituksen päätarkoituksesta. Tästä samasta syystä heti sijoituksen aluksi tärkeintä onkin kertoa lapselle, kuka hänen omaohjaajansa on, antaa sen jälkeen hänelle tilaa tottua ajatukseen ja pienen askelin oppia luottamaan tähän aikuiseen riittävästi. Juuri tuo kiintymyssuhteen ja luottamuksen rakentaminen ovat asioita, johon kuuluu aluksi paljon aikaa ja johon tulisi heidän mielestään panostaa erittäin paljon lapsen tullessa laitokseen tai omaohjaajan vaihtuessa syystä tai toisesta. Tässä vaiheessa aikuiselta kysytäänkin runsain mitoin kärsivällisyyttä, jotta lapsen epävarmuus saadaan käännettyä kohti varmuutta ja huomattavasti rauhallisempia aikoja. (Känkänen 2009, 236.)

Kyl mä luulen, että omaohjaajan ja omaohjattavan suhde voi olla merkityksellinen, jos se suhde on sellainen luottamuksellinen.

Monelta osin koen, että omaohjaajatyöskentely on erittäin haastavaa ja vaativaa, mutta toisaalt kuten kaikki ihmissuhdetyöt se on myös erittäin palkitsevaa. On hienoa huomata, että on saanu rakennettua hyvän ja luotettavan suhteen omaohjattavaansa.

Varsinkin silloin se voi olla erityisen merkityksellinen, jos lapsella ei entuudestaan ole merkityksellisiä ja hyviä ihmissuhteita.

Se kuuluu lasten puheista, että se omaohjaaja on lapselle tärkeä...

On hienoa, jos saa olla omaohjaaja pitkään samalla lapselle, sillä keskinäisen suhteen m merkitys kasvaa lapsen kasvaessa.

Sijoitetun lapsen elämään vaikuttaa hyvin usein monia eri riskitekijöitä ja hänellä on monia erilaisia ongelmia (Timonen 2010, 12). Omaohjaajat tiedostivat tämän, mutta olivat kuitenkin sitä mieltä, että kun on saanut rakennettua hyvän ja luottamuksellisen suhteen lapseen, voi lapsi luottaa siihen, että tämä aikuinen on juuri häntä varten. Haastateltavat kokivat myös, että ajan myötä hekin oppivat luottamaan omaohjattavaansa enemmän ja vapauksia etenkin nuorille uskalletaan antaa luottamuksen syntymisen jälkeen huomattavasti enemmän. Kuitenkin haastateltavatkin toivat esiin, niin vapaa kasvatusta ei ole pääsääntöisesti vaihtoehto lastensuojelulaitoksessa, koska suurin osa lastensuojelulapsista kaipaa aikuiselta ajan lisäksi rajoja, kannustusta ja ohjausta (Kempainen 2000,113).

Minulle itselle kova kuri ja hellyys oli niitä, joilla minä omaohjaajana toimin. Minä välillä läksytin sanallisesti, asetin rajoja, mutta annoin syyliä aina tarvittaessa ja luottamuksen kasvattua myös pieniä vapauksia.

....omaohjaaja on myös se, joka antaa sanktiot ja keskustelee ongelmista, joita on tapahtunut silloinkin kun omanohjaaja on ollut pois.

9.4 Omaohjaajan vaikutusmahdollisuudet työssään

Lastensuojelutyössä vaikuttaminen on iso osa arkea ja arjen työtä, mutta toki tulee muistaa, että muutos ei tapahdu hetkessä vaan vaatii todellista pitkäjänteistä paneutumista asioihin.(Bardy 2009, 272). Haastateltavista suurin osa koki, että he pystyvät työssään monin eri tavoin vaikuttamaan lapsen elämään, suhteeseen tämän vanhempiin sekä toisinaan myös omien työkavereidensa toimintaan. Toki vaikuttamisen mahdollisuudet koettiin kovin erilaisina, yksi koki vaikutusmahdollisuutensa olevan kuitenkin melko rajalliset ja toinen koki, että hänellä on oman asemansa myötä hyvinkin paljon vaikutusmahdollisuuksia.

Koen, että työssäni pystyn melko paljon vaikuttamaan kaikkiin lapsiin, etenkin omaohjattavaani ja heidän toimintoihinsa, sillä minä olen kuitenkin viime kädessä se aikuinen, joka asettaa rajat.

Meillä oli hyvä tilanne, omaohjattavan toimiin voin vaikuttaa melko paljon ja jopa määräsin. Ja kyllä meillä toimi, se että työkaverit hyväksyivät minun tekemät päätökset, toteuttivat ne minun ollessani poissa ja he tukivat sekä vahvistivat auktoriteettiani omaohjattavaan.

Kyllä mä uskon, että voin jonkin verran vaikuttaa työkavereideni toimintaa omilla sanomisillani ja tekemisilläni. Vaikuttaminen on mielestäni sitä, että kerron heille oman näkemykseni tai sitten muistutan heitä siitä, mitä on yhteisesti sovittu.

Omaohjattavan elämään vaikuttaminen oli asia, johon lähes kaikki omaohjaajat kokivat voivansa vaikuttaa jollain tasolla. Vaikuttamisen mahdollisuudet koettiin melko eri tavoin, mutta tämä varmasti johtui siitä, että heidän omaohjattavansa olivat kovin eri-ikäisiä. Pienempiin lapsiin vaikuttamisen mahdollisuudet ovat pitkällä tähtäimellä suuremmat kuin teini-ikäiseen, joka ei välttämättä ole kovin vastaanottavainen. Vaikuttamisen mahdollisti heidän mukaansa luottamuksellinen kiintymyssuhde, joka pidemmän yhteisen työskentelyn aikana rakentunut. Haastateltavat kokivat, että juuri tämän tunnesiteen johdosta heidän mielipiteellään on merkitystä. Juuri tästä syystä onkin erittäin tärkeää, että lapsesta huolehtivat aikuiset auttavat häntä uudessa tilanteessa näkemään uusia mahdollisuuksia elämässään ja sekä opastavat häntä löytämään oman arvonsa (Känkänen 2009, 237).

.... omaohjaajasta tulee niin tärkeä, että hänen sanomiset on tärkeitä.

Kyllä mä koen, että mun mielipiteilläni on hänelle ainakin jotain merkitystä, ei välttämättä aina niin suurta, mutta enemmän kuin muiden ohjaajien mielipiteillä.

Käännekohta tässä meidän suhteessa oli kun annoin hänelle luvan surra omaohjaajia ja sanoin sitä, että sun ei ole mikään pakko alkaa tykkäämään musta.

Suurin osa haastateltavista koki kuitenkin, että vaikka he pystyivät lapsen elämään vaikuttamaan henkilökohtaisella tasolla, niin usein työyhteisössä tehtävissä lapsen elämää koskevissa isoissa päätöksissä heidät jätetään ulkopuolelle. Tämä olikin sellainen asia, johon kaivattiin muutosta, sillä omaohjaajat kokivat,

että heidän asiantuntemustaan lapsen asioissa pitäisi huomattavasti enemmän hyödyntää.

....tällä hetkellä en voi vaikuttaa ainakaan niin paljon kuin mä toivoisin. En mä niin kaipaa päätösvaltaa, mutta haluaisin, että mut otettaisiin mukaan keskusteluihin.

.... enemmän pitäis yhdes päättää asiost, nyt ne (päätökset) niin ku tehdään ylhäällä.

Haastateltavien mielestä heillä on melko hyvät mahdollisuudet vaikuttaa lapsen vanhempiin ja hänen läheisverkostoonsa. Tämä toki vaihteli haastateltavien kohdalla ja riippui heidän ja omaohjattavan sukulaisten välisistä suhteista sekä omaohjaajan ja lähiverkoston välillä vallitsevasta luottamuksesta. Vaikuttamisen koettiin kuitenkin pääsääntöisesti olevan melko pientä, sillä vanhemmat eivät vierailleet kovinkaan säännöllisesti lasten sijoituspaikoissa. Suurin osa vaikuttamisesta tapahtuu haastateltavien mukaan joko puhelimesta käydyissä keskusteluissa tai niissä lyhyissä kohtaamisissa, jolloin vanhemmat hakevat lapsiaan kotiin vierailuille.

Pystyn olemaan vanhemmille tukena ja se tuki, mitä annan menee käyttöön”

Tällä hetkellä koen, että meillä todella hyvä luottamus.....ja voin muistuttaa heitä että esimerkiksi siitä, että kotona ei voi sisällä polttaa.

Omat vaikutusmahdollisuudet työkavereiden toimintaan omaohjaajat kokivat melko haasteellisina, sillä se on melko herkkää aluetta. Työyhteisöissä ollaan yleisesti sitä mieltä, että asioista pitäisi kyetä puhumaan avoimesti, niin silti haastateltavat kokivat, että usein kuitenkin loukkaannutaan, jos asioista puhutaan suoraan. Tämän vuoksi useimmiten haastateltavat eivät ottaneet asioita puheeksi työkavereidensa kesken muuta kuin yleisellä tasolla. Haastateltavien mielestä työkavereihin vaikuttaminen oli pääsääntöisesti omien mielipiteiden ja näkemysten kertomista muille.

En kovinkaan paljon pyri vaikuttamaan työkavereideni toimintaan, mutta mun mielestä pystyn kyllä hyvin vaikuttamaan, kun siihen on tarvetta. Tarvetta puuttua työkavereiden toimintaan on ainoastaan silloin, kun koen, että he kohtelee jotain epäoikeudenmukaisesti tai ei pidä kiinni yhteisistä säännöistä ja sopimuksista. Nääkin tilanteet pyrin

työkavereideni kanssa keskustelemaan heti, kun siihen on mahdollisuus ilman häiriötekijöitä ja ilman, et asioist tehdään iso numero.

Koin olevani erityisasemassa, koska minulla oli eniten lastensuojelulukokemusta. Näin koin saavani vaikutusmahdollisuuksia, fiksut työkaverit osasivat hyödyntää osaamistani. He kyselivät, mutta eivät sokeasti totelleet vaan kyselivät ja kyseenalaistivat tekemisiäni.

9.5 Valta ja vallankäyttö omaohjaajatyössä

Haastateltavien mukaan omaohjaajalla on hyvinkin paljon mahdollisuuksia käyttää valtaa omassa työssään. Tämä olikin omaohjaajien mielestä suuri haaste, sillä alalla toimii heidän mukaansa melko paljon sellaisia, jotka käyttävät omaa valta-asemaansa oman egonsa pönkittämiseen. Tämän kaltainen vallankäyttö voi haastateltavien mukaan johtaa siihen, että yksi yksittäinen työntekijä toimii yhteisön arvojen ja periaatteiden vastaisesti. Siksi onkin tärkeää, että koulutuksen ja työn kautta rakennettua ammatti-identiteettiä pohdiskellaan ja tarkastellaan säännöllisesti. Lapsen oikeuksista sopimuksesta löytyykin lastensuojelussa työskenteleville sopivia arvopäämääriä ja yksi ammattilaisen työssä jaksamista lisäävä tekijä on vahva usko ihmisarvoon. (Bardy 2009,44).

Mä ite pyrin siihen, että en käyttäisi valtaa lapsen asioissa. Kasvatus, jos et kuuntele, etkä sä et nää sen ongelmia ja sä vaan oot päättänyt, että nyt näin mennään, niin se on vallankäyttöä.

Hän voi tietynlaisilla omilla vahvoilla mielipiteillään saada nämä (lapset) toimimaan haluamallaan tavalla, vaikka nämä eivät aina olekaan ehkä yhteisön arvojen ja periaatteiden mukaisia.

Rajojen asettaminen toki on mielestäni tietynlaista vallankäyttöä, mutta hyvällä tavalla. Pystyn toki myös vaikuttamaan lasten toimiin monilla muillakin keinoin, keskustelut eri asioista ovat yksi tie vaikuttamiseen.

Haastattelemani omaohjaajat pääsääntöisesti kokivat, että he eivät omassa työssään tietoisesti pyri minkäänlaiseen vallan käyttöön. Vain yksi omaohjaaja oli sitä mieltä, että hän arjen työssä käyttää valtaa jollain tasolla. Vastaus siihen, että vain yksi koki käyttävänsä valtaa saattaa löytyä siitä, että koska valtaa on kaikkialla ja se on läsnä koko ihmisen elämässä, mutta sen tunnistaminen on juuri sen vuoksi niin vaikeaa (Turunen 2004, 51). Omaohjaajien näkemyksen

mukaan heidän oma työskentelynsä lähteekin aina lapsen tai nuoren omista lähtökohdista, tämän parasta ajatellen. Lapsen etu ajoi heidän toiminnassaan kaiken edelle ja samankaltaista ajattelua he toivoivat myös muilta työyhteisön jäseniltä. Haastateltavat kuitenkin yleisesti kokivat, että se jolla on suurin valta, pystyy asioihin vaikuttamaan eniten. Tällä haastateltavat tarkoittivat niin sanottua asemavaltaa, joka on esimerkiksi esimiehillä. Tätä ei välttämättä aina koettu hyväksi, sillä koettiin, että tätä valtaa käytettiin välillä vääriin. Koettiin, että usein myös sellaisissa asioissa, joissa olisi pitänyt keskustella työntekijöiden kanssa, tuli päätös asioihin vain ilmoituksena.

Omaohjaaja voi käyttää valtaa silloin kuin hän tekee päätöksiä isoissa asioissa konsultoimatta muita työntekijöitä.

Sitä vois käyttää valtana, se riippuu hirveesti ihmisestä...

Omaohjaaja käyttää kyllä työssään tietyllä tavalla valtaa, esimerkiksi silloin kun hän kieltää lapselta tiettyjä toimintoja, käyttää hän omaa aikuisuuden ja ohjaajuuden hänelle suomaa auktoriteettiä. Mielestäni tämän on tietynlaista vallankäyttöä ja valta on ohjaajalla jo hänen asemansa vuoksi, koska hän on kuitenkin se aikuinen joka tekee viimekädessä päätökset.

Suurin osa haastateltavista näki vallan omaohjaaja työssä negatiivisena valtana, eivätkä he kokeneet että esimerkiksi auktoriteettivalta olisi vallankäyttöä. Lähinnä vain mielivalta koettiin vallankäytöksi, eikä tämän kaltaista vallankäyttöä luonnollisestikaan hyväksytty. Lapsen tai nuoren rajoittamisen eri tavoin koettiin olevan osa kasvatusta, jonka siis ei koettu mitenkään liittyvän vallankäyttöön. Toki muutama haastateltavista kertoi, että he joutuvat toisinaan pohtimaan omassa työssään missä kulkee vallankäytön ja kasvatuksen raja, koska heidän mielestään tämä rajapinta on häilyvä ja kasvatukseen ja lastensuojelutoimintoihin ovat välillä melko radikaaleja. Nämä radikaalit kasvatukseen ja lastensuojelutoimintoihin ovat haastateltavien mielestä toisinaan tarpeellisia, joten niiden käyttöä ei sinänsä kyseenalaistettu. Haasteellista työtä tehtäessä saattaakin ammattilaisen mielen täyttää ristiriitaiset ajatukset ja hän saattaa kokea olonsa epävarmaksi vielä päätöksen teon jälkeen. Onkin tärkeää, että käy työyhteisön kanssa pohdintoja erilaisten menetelmien oikeellisuudesta, sillä ilman näitä pohdintoja saattaa työntekijä elää koko ajan liiallisessa ristiriidassa, joka taas aiheuttaa epävarmuutta työskentelyyn. (Kemppinen 2000, 258).

Ilman selityksiä tehdyt rajoitukset ovat mielivallan käyttöä, kaikki varmaan ovat joskus langenneet siihen.

Kun mulla on huono päivä ja käyttäydyn silloin huonosti lapsia kohtaan ja annan turhia sanktioita, on se mielestäni vallan väärin käyttöä.

Mä olen sitä mieltä, että valtaa on monenlaista ja sitä todellakin voi täällä käyttää väärin niin halutessaan.

Tietysti jos niin kun sovitaan jotain ja sit joku sooloilee omiaan, ehkä se on sitten jonkinlaista vallankäyttöä.

Mun mielestä valta tulee peliin, kun omaa tai työkaverin toimintaa ei selitellä, silloin on siis kyseessä vallankäyttö. Mä olen sitä mieltä, että tällöin on ammatillisuus hukassa ja ihminen on silloin töissä aivan väärässä paikassa.

Lastensuojelulaitoksessa kasvatusmetodit ovat välillä melko radikaaleja, mutta minä lähdin omalla kohdallani liikkeelle siitä, että niin kauan kun en satuta lasta psyykkisesti tai fyysisesti, en käytä valtaa.

Haastateltavat kokivat pääsääntöisesti, että valta ja vallankäyttö liittyvät niin sanottuun asemavaltaan, jota on laitosten johtajilla ja vastaavilla ohjaajilla. He kokivat erittäin tärkeäksi, että esimiesasemassa työskentelevillä on valtaa, erityisesti sellaista valtaa, jonka he ovat omalla toiminnallaan ansainneet. Valta esimiestyössä ansaittiin haastateltavien mukaan alaisten tasapuolisella sekä oikeudenmukaisella kohtelulla ja luottamuksellisesti toimimalla. Haastateltujen vastaukset tukevatkin kirjallisuudessa esiintynyttä käsitystä siitä, että henkilökohtaisesta valtaa omaava esimies saa alaisensa näkemään omat tavoitteensa esimiehen tavoitteiden kautta, saa alaiset sitoutumaan työskentelyyn hänen kanssaan sekä ansaitsee omalla toiminnallaan heidän kunnioituksensa (Eväsoja & Keskinen 2005, 17). Esimiesasema koettiin myös erittäin haasteelliseksi paikaksi juuri vallankäytön näkökulmasta, sillä huono esimies käyttää heidän näkemyksensä mukaan usein valtaa väärin ja hänen päätöksensä ovat usein hyvin mielivaltaisia.

.... johtajina olen tavannut työelämässä monenkaltaisia johtajia ja sillä on merkitystä kuinka sinä valtaa käytät. Mun mielestä valtaa voi käyttää hyvälläkin tavalla, silloin se on joustavaa ja huomioon ottavaa.

Mä koen, että siinä palaa helposti loppuun. Se on varmasti hirveen vaikeaa puntaroida asioita, että pystyy eettisesti ja omatunnon mukaisesti tekemään työtään.

9.6 Valta ja eettisyys omaohjaajatyössä

Haastateltavat kokivat yleisellä tasolla vallan läsnäolon omassa työssään melko haasteellisena, varsinkin oman työnsä eettisyyttä pohdittaessa. On itsestään selvää, että sekä sosiaalialan ammattilaiset että lapset verkostoineen tuovat keskinäisiin suhteisiin mukaan omat ennakkokäsityksensä toisen asemasta ja siihen liittyvästä vallasta. Nämä ennakkokäsitykset taas muokkaavat helposti heidän keskinäistä kommunikointiaan, joten etenkin ammattilaisen on tärkeää olla tietoinen omista ennakkokäsityksistään, jotta välttyy sudenkuopilta omassa työssään. (Smith 2008, 155-156). Heidän mielestään on erittäin tärkeää, että työntekijä pohtii omaa suhdettaan valtaan ja vallan suhdetta eettisyyteen säännöllisesti. Mikäli tämän kaltaista pohdintaa ei tehdä, saattaa työntekijä työskennellä huomaamattaan hyvinkin epäeettisesti. Haastateltavista yksi nosti myös esille eri ammattiryhmien eettiset säännöt, joihin hänen mielestä jokaisen ammattilaisen tulisi säännöllisesti palata, jotta ei pääse totuus unohtumaan.

Must olis kyllä tosi tärkeätä, että esimerkiksi jossain henkilökuntapalaveris käytäis säännöllisin väliajoin läpi esimerkiks noita sosiaalialan eettisiä sääntöjä ja pohdittais niitten merkitystä yhdessä

Mun mielest vallan läsnäolo työssä on melko haasteellist ja on hyvä, että sitä pohtii välillä, sillä muutoin sitä saattaa toimii väärin ja käyttää myöskin annettua valtaa väärin.

Vääränlaisen vallan käyttö koettiin yleisellä tasolla hyvin epäeettiseksi, tapahtuipa se sitten omalla työpaikalla tai sitten viranomaisten taholta. Omaohjaajien kohdalla tämä oli heidän mielestään erittäin epäeettistä, sillä lähtökohtaisesti heihin sekä heidän toimintaansa luotetaan ja on surullista, että tuota valta-asemaansa käyttää väärin. Työntekijän oma vallankäyttö onkin sidoksissa hänen omaan moraaliinsa ja jotta työntekijän vallankäytöstä tulee hyväksyttävää, tulee hänen kantaa vastuu omista teoistaan ja toimia aina lasten parhaaksi (Eväsoja & Keskinen 2005, 27-28). Muutama omaohjaaja toi haastatteluissa esiin, että he ovat usein pohtineet viranomaisten vallankäyttöä ja sitä kuinka

paljon siihen vaikuttavat lasten edun sijaan henkilökemiat. Henkilökemioihin perustuva vallankäyttö koettiin epäeettiseksi.

...se onkin varmaan vaikeinta, että kun sulla on se valta, niin että miten sä sitä valtaa käytät, se on tosi vaikea asia.

On tosi tärkeätä, että me työntekijät pohdimme omia arvojamme ja eettisyyttä tasaisin väliajoin, emmekä vain posota päivästä toiseen samoja vanhoja kaavoja toistaen.

Itse asiassa perjantain jälkeen mietin, että kuinka paljon on valtaa viranomaisilla. Ja onko siellä omat henkilökemiat siellä vaikuttamassa. Jos on nii, se on silloin mun mielestä eettisesti väärin.

Aina pitää muistaa etiikka puoli ja hienotunteisuus, koska tää on vaikee ala.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Omaohjaajat kokivat omaohjaaja työmenetelmän erittäin tärkeäksi osaksi omaa työtään, mutta kaipasivat työhän enemmän tukea ja arvostusta omalta työyhteisöltään. Ajan resurssien puute vaivasi lähes kaikkia omaohjaajia heidän työsäännön ja tämä rajoitti heidän mahdollisuuksiaan työskennellä omaohjattavansa kanssa. Useimmat haastateltavat kokivat, että juuri ajanpuutteen ja arvostuksen vuoksi he olivat lähinnä paperiasioiden hoitajia. Lapsen ja nuoren näkökulmasta tämä on erittäin valitettavaa, sillä mahdollisuudet rakentaa hyvä ja luottamuksellinen kiintymyssuhde omaohjaajan kanssa heikkenee.

Omista vaikutusmahdollisuuksistaan suhteessa omaohjattavaan, tämän läheisiin ja työkavereihin, haastatelluilla olivat kovin vaihtelevat näkemykset. Toiset kokivat omat vaikutusmahdollisuutensa loistavina ja toiset taas kokivat, että heillä ei ollut kovin paljon mahdollisuuksia vaikuttaa vaan työyhteisössä näitä vaikutusmahdollisuuksia käyttivät heidän esimiehensä. Varmasti tässä asiassa on vaihtelevuutta työyhteisöstä riippuen, mutta näiden haastattelujen perusteella minulle syntyi sellainen käsitys, että osittain tässä on myös kysymys työntekijöiden erilaisista odotuksista ja ajatuksista siitä, miten ja minkälaisiin asioihin heidän tulisi voida vaikuttaa.

Valta koettiin pääsääntöisesti negatiiviseksi asiaksi ja mielivallan käytöksi. Yleisesti koettiin oman toiminnan olevan sellaista, jossa ei valtaa käytetä. Tämä johtui siitä, että haastateltavat eivät mieltäneet kasvatuksen tai auktoriteetin olevan vallankäyttöä. Kasvatuksen koettiin olevan rajojen asettamista sekä käyttäytymismallien opettamista ja auktoriteetti koettiin lapsilta ansaituksi etuoikeudeksi, jolla voidaan kasvatusta toteuttaa. Se, että vallankäyttö koettiin pääsääntöisesti negatiivisena asiana, johtuu varmasti siitä, että julkisuudessa käydyissä keskusteluissakin valta yhdistetään lähes aina negatiiviseen toimintaan. Vain hyvin harvoin julkisessa keskustelussa tuodaan esille valtaan ja sekä vallankäyttöön liittyviä positiivisia asioita tai edes mainitaan sitä, että valta on läsnä kaikessa ja kaikkialla.

Eettisyyden suhdetta valtaan omaohjaajat olivat pohtineet melko vähän, koska he eivät pääsääntöisesti mieltäneet käyttävänsä valtaa omassa työssään. Vai-

kuttamista eri tasoilla ei koettu vallankäytöksi, vaan se nähtiin tiiviinä ja tärkeänä osana omaa työskentelyä. Haastatelluista ne, jotka olivat vallan suhdetta omaan työhönsä pohtineet, olivat pohtineet sitä joko työkavereidensa mielivaltaisen yhteydessä tai sitten viranomaisten moninaisten päätösten yhteydessä. Vääränlainen vallankäyttö koettiin kyllä erittäin epäeettiseksi, eikä sitä siis yleisesti hyväksytty. Suurimmalle osalle omaohjaajista on varmasti itsestään selvyyttä, että omaohjaajana työntekijän tulee aina toimia eettisesti oikein, mutta arjen kiireessä oman toiminnan arvioinnille ei välttämättä jää tarpeeksi aikaa varsinkaan, mikäli näitä asioita ei työyhteisön yhteisissä palaverissa tai muissa tilaisuuksissa käydä läpi. Joten tutkimukseni mukaan esimiesten vastuulle näin ollen jääkin vastuu tämän kaltaisten asioiden käsittelystä työyhteisössä ja mikäli esimieheltä ei tähän riitä aikaa, intoa tai ammattitaitoa, jää nämä tärkeät asiat ”leijumaan” ilmaan.

Koulutuksen merkitys omaohjaaja-työskentelyssä tämän tutkimuksen perusteella näkyy lähinnä erilaisina painotuksina omassa työskentelyssä. Koulutustaus-talla näytti olevan merkitystä omaohjaajan näkemykseen kirjallisten töiden, kuten raporttien tai kuukausikoosteiden kirjoittamisesta sekä haluun käyttää erilaisia menetelmiä työnsä tukena Työntekijät, joiden koulutustausta ohjaa heitä perushoivaan, eivät kokeneet kirjallisten töiden olevan merkityksellisiä lapsen tulevaisuuden tai minkään muun kannalta, vaan he kokivat kirjallisten töiden olevan yhteiskunnan heille järjestämä pakollinen riesa. Samoin he kokivat, että erilaiset menetelmät vain hankaloittaisivat heidän työtään. Uskon, että nämä erot johtuvat varmasti eroissa koulutuksen sisällöissä ja siksi työnantajilla on suuri vastuu ja velvollisuus jatko kouluttaa henkilökuntansa oman alansa ammattilaisiksi, sillä mistään koulusta ei suoraan valmistu lastensuojelun ammattilaisia.

Kati Jaakkolan ja Kati Varjolinnan keväällä 2002 tehdyssä opinnäytetyössä tuli omaohjaajuudesta esille paljon samoja asioita kuin tekemässäni tutkimuksessa, kuten se, että tämä työmuoto vaatii paljon aikaa ja että, yksi tärkeimpiä peruspi-lareita työskentelyssä on luottamuksen rakentaminen omaohjaajan ja omaohjat-tavan välille, sillä ilman sitä ei voi kovinkaan kummoisia tuloksia työskentelystä odottaa. Jaana Mäkelän ja Marja Mäkelän vuonna 2009 tehdyssä työssä käsi-telttiin lähinnä omaohjaajuuteen liittyvää tunnetyöskentelyä ja sitä millaisena

omaohjaajat näkivät tämän työmuodon omassa työssään. Haastateltavani eivät tuoneet erityisesti esille tunnettyöskentelyä, mutta mainitsivat kuitenkin, että on tärkeää työskennellä yksilöllisesti lapsen kanssa, jotta hän oppii ilmaisemaan tunteitaan oikealla tavalla. Kahdessa aiemmin aiheesta tehdyssä työssä omaohjaajuudesta lastensuojelulaitoksessa, ei käsitelty juurikaan valtaa ja vallankäyttöä, joten vallankäyttöön liittyvät näkökulmat työssäni tarjoavat lukijalle uutta tietoa omaohjaajuudesta.

11 POHDINTA

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää omaohjaajien näkemyksiä omaohjaaja-työskentelystä pienryhmäkodissa. Työni tavoitteena oli myös kartoittaa miten omaohjaajat näkevät ja kokevat vallan läsnäolon omassa työssään suhteessa sijoitettuihin lapsiin, heidän omaisiinsa sekä omiin työkavereihinsa. Omasta mielestäni tutkimukseni onnistui melko hyvin siihen nähden, että tutkimuksen aikana tilanteet muuttuivat ja haastateltavatkin osittain vaihtuivat. Sain kuitenkin omasta mielestäni hyvin vastaukset esitettyihin tutkimuskysymyksiin ja haastateltavien vastaukset tukivat mielestäni teoriaa ja teoria tuki haastateltavien vastauksia. Vaikka minulla on entuudestaan kokemusta omaohjaaja työskentelystä, niin koen, että siitä ei ollut haittaa tämän tutkimuksen tekemiselle, vaan tämä tutkimus syvensi ja laajensi omia tietojani omaohjaaja työmenetelmästä.

Yllättävää minun mielestäni oli se, että melko vähäisessä käytössä ovat lastensuojelulaitoksissa erilaiset menetelmät, joita on kehitetty omaohjaaja työskentelyn tueksi. Kuten jo aiemmin totesin koulutuksella ei kovinkaan suuresti ollut merkitystä siinä miten omaohjaaja-työmenetelmää toteutettiin, mutta pääsääntöisesti sosionomit ja sairaanhoitajat olivat ne, jotka olisivat halunneet käyttää työssään erilaisia menetelmiä enemmän. He kuitenkin kokivat, että aikaa tämän kaltaiseen työskentelyyn ei ole, koska henkilökuntaresurssit ovat mitoitettu pienissä laitoksissa melko tiukalle ja kaiken energian ja ajan vie tavallisen arjen pyörittäminen. Pohdinnoissani olen tullut myös siihen tulokseen, että menetelmien käyttöä rajoittaa varmasti myös se, että työntekijöiden tietämys ja kokemus eri menetelmistä on melko vähäistä. Tiedon vähäisyys taas johtuu varmasti siitä, että menetelmäkoulutusta ei kovin laajasti sisällytetä moniin koulutuksiin, joilla voi lastensuojelulaitoksessa työskennellä. Ongelmat menetelmätyöskentelyssä olisivat varmasti ratkaistavissa henkilökuntaresursseja lisäämällä ja henkilökunnan sisäisellä kouluttamisella tai lähettämällä erilaisiin koulutuksiin, sillä koulutuksia löytyy melko paljon. Toki tämä vaatii työnantajalta vahvaa uskoa ja näkemystä siitä, että menetelmätyöskentely kantaa hedelmää, sillä harva yksityinen työnantaja on valmis kustantamaan kalliita koulutuksia, joista ei koe yrityksensä hyötyvän. Onhan se tietysti selvää, että menetelmiä ei voi työnsä tukena käyttää ellei niitä koe omikseen.

Haastatteluissa korostui mielestäni melko vahvasti se, että valta mielletään hyvin usein mielivallaksi, jota aikuiset käyttävät suhteessa sijoitettuihin lapsiin. Yllättävää oli, että auktoriteettia tai kasvatusta ei mielletty yleisesti vallankäytön muotoina, vaan niiden koettiin olevan ansaittua kunnioitusta, jolla ei ole mitään tekemistä vallan kanssa. Jonkin verran koettiin, että työkaverit käyttävät valtaa suhteessa toisiinsa. Suhteessa työkavereihin vallankäyttönä pidettiin esimerkiksi tiedon salaamista muilta työntekijöiltä tai lasten hyväksynnän hakemista väärinlaisin metodein. Nämä eivät ehkä olleet asioita, jotka yllättivät minut, sillä olenhan itsekin työskennellyt omaohjaajana ja kun asioita pohdin, niin olen myös itse törmännyt tämän kaltaisiin ilmiöihin.

Tutkimuksen tekeminen oli mielestäni monivaiheinen ja melkoisen työläs prosessi, jonka aloitin jo aiheen pohdinnalla kesällä 2009. Ennen ja jälkeen joulun 2010 perheessämme ja lähipiirissämme sairasteltiin melko paljon ja opinnäytetyöni aikataulutusta meni monista eri syistä uusiksi. Harkitsin jopa siirtäväni valmistumistani syksyyn 2011, mutta sitten tammikuun lopussa tein kuitenkin päätöksen, että minulla on tarpeeksi teoriaa jo kirjoitettuna ja pystyn vielä valmistumaan keväällä, kunhan vain panostan tarpeeksi tähän. On ollut melko rankkaa olla harjoittelussa ja viettää lähes kaikki illan opinnäytetyön parissa, mutta toisaalta on se myös ollut palkitsevaa, kun on huomannut, että kiireestä huolimatta työni kuitenkin valmistuu ajallaan

Kirjoittaminen itsessään on mielestäni sujunut minulta melko hyvin, eikä sen kanssa ole ollut suuria ongelmia, mitä nyt välillä inspiraation puute on vaivannut, mutta toisaalta, kun inspiraatio tulee, niin pystyn omasta mielestäni tuottamaan tekstiä melko vaivattomasti. Tukea olen tämän prosessin aikana saanut hyvin paljon perheeltäni, opiskelukavereiltani ja opettajilta, sitä heiltä pyytäessäni. Näin jälkeempäin ajateltuna olisin jo hieman aikaisemmassa vaiheessa voinut pyytää opettajilta kommentteja työstäni, sillä ne olisivat saattaneet nopeuttaa ja helpottaa omaa työskentelyäni. Opettajiltani saamani palaute on mielestäni ollut hyvin asiantuntevaa ja rakentavaa. Heiltä saamieni palautteiden perusteella olen korjannut ja täydentänyt työtäni.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan toki pohtia moneltakin kannalta ja yksi varmasti tässä tutkimuksessa kysymyksiä herättävistä asioista on se, että olen itse

toiminut pienryhmäkodissa omaohjaajana eli voinko silloin tehdä tästä aiheesta luotettavaa tutkimusta. Usein tutkijat, varsinkin yliopistoissa tutkivat omaa alaansa, joten on luotettava siihen, että tutkija pystyy tutkimusprosessin aikana tutkimuskohteensa ja työympäristönsä kriittiseen pohdintaan (Aaltola & Valli 2010, 136-137). Oman tutkimukseni luotettavuuteen varmasti vaikuttaa myös se, että otos eli haastateltavien määrä oli melko pieni, vain kuusi haastateltua omaohjaajaa. Kuitenkin, jo näiden perusteella pystyin mielestäni melko hyvin analysoimaan näiden haastateltujen näkemyksiä eri aiheista. Toki tutkimustulos saattaisi muuttua huomattavasti, jos mukana olisi ollut useampia haastateltavia tai haastateltavat vaihdettaisiin.

Omaohjaajuus työmenetelmänä lisää sijoitettujen lasten turvallisuuden tunnetta ja takaa sen, että aina on olemassa ainakin yksi aikuinen, joka huolehtii lapsen asioista ja pitää hänen puoliaan tapahtuipa mitä tahansa. Omaohjaajuus työmenetelmänä tarjoaa lapsille turvallisen aikuisen, jonka kanssa hänellä on mahdollisuus mahdollisten aiemmin elämässä vaurioituneiden kiintymyssuhteiden korjaamisen. Toki omaohjaajuus on myös työmenetelmä, jossa työntekijä jolla ei ole riittävästi ammattitaitoa tai on hyvin vallanhakuinen, voi käyttää valtaansa väärin, joten työntekijöiden työn ohjeistaminen on tärkeää onnistumisen kannalta. Ohjeistuksen lisäksi työyhteisöissä pitäisikin aika ajoin mielestäni käydä keskustelua vallasta ja vallankäytöstä sekä työntekijöiden omista näkemyksistä tästä aiheesta, näin saataisiin yhtenäistettyä toimintoja ja kitkettyä vääränlainen vallankäyttö pois.

Mielestäni oikein hyvä jatkotutkimuksen aihe olisi tutkia miten lasten vanhemmat ja lähiverkosto kokevat omaohjaaja työmenetelmän ja siihen mahdollisesti liittyvän vallankäytön. Samaa asiaa voisi myös tutkia lasten ja nuorten näkökulmasta. Lisäksi mielestäni voisi tutkia sitä, että onko menetelmäkoulutuksella merkitystä siihen, kuinka paljon omaohjaajat käyttävät menetelmiä työssään ja kokevatko he hyötyvänsä näiden menetelmien käytöstä.

Tulevana sosiaalialan ammattilaisena voin varmasti omassa työssäni, mitä ikinä sitten teenkin, hyödyntää tästä tutkimuksesta saamiani tietoja. Valta kuitenkin, kun on aina läsnä sosiaali- ja terveysalalla, joten varmasti tulen itse kiinnittämään entistä enemmän huomiota omaan toimintaani ja pohtimaan säännöllisesti sen suhdetta valtaan. Toivon, että pystyn myös herättämään muita omissa työyhteisössään pohtimaan omaa suhdettaan valtaan ja sen käyttöön. Toivon, että tästä tutkimuksesta on hyötyä pienryhmäkodeissa työskenteleville omaohjaajille tai muille vastaavanlaisissa tehtävissä työskenteleville. Erityisesti toivon, että etenkin omaohjaajat, joita haastattelin, saisivat työstäni eväitä oman työnsä tekemiseen.

LÄHTEET

Aaltola Juhani & Valli Raine (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Aaltola Juhani & Valli Raine (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2; Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Ahonen Heidi 1992. Vuorovaikutus auttamisen välisenä. Helsinki: Kirjayhtymä.

Alijoki Eila 1998, Pesästä pieni ponnistaa: Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Helsinki: Kirjayhtymä.

Anis Merja 2008. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat; Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Helsinki: Väestöliitto.

Aronen Marja-Leena 1994, Nuorten kokemuksia lastensuojelusta. Teoksessa Maritta Törrönen (toim.), Lapsen etu ja viidakon laki. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Bardy Marjatta (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsin: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

Bildjuschkin Katriina & Ruuhilahti Susanna 2010. Seksuaalisuuden tukipilarit. Teoksessa: Katriina Bildjuschkin & Susanna Ruuhilahti (toim.), Selkee!, Turku: Turun kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi.

Gerhardt Sue 2007. Rakkaus ratkaisee: Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys aivojen kehittymiselle. Helsinki: Edita Prima Oy.

Heino Tarja 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa: Marjatta Bardy (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

- Helén Ilpo 2010, Hyvinvointi, vapaus ja elämän politiikka. Foucault'lainen hallinnan analytiikka. Teoksessa: Jani Kaisto & Miikka Pyykkönen (toim.), Hallintavalta: Sosiaalisen politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena 2000, Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hotari Kaisa-Elina, Oranen Mikko & Pösö Tarja 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa: Marjatta Bardy (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
- Hyytinen Riitta 2009, Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutuksessa. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.), Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
- Häkkinen Pasi 1999, Lasta suojaavat yhteisöt. Teoksessa: Jari Sinkkonen & Päivi Pihlaja (toim.), Ulos umpikujasta - miten auttaa tunnehäiriöistä lasta. Helsinki: WSOY.
- Jaakkola Kati & Varjolinna Kati 2002, Ohjataan nuorta pikkuhiljaa itsenäistymään ja ottamaan vastuuta itsestään – Omaohjaajuus Viertolan vastaanottokodin osastolla. Opinnäytetyö Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kaikko Kirsi & Friis Leila 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa: Marjatta Bardy (toim.), Lasten suojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
- Karppinen Seija 2001, Lapsen henkilökohtainen hoito ja huolenpito lastensuojelulaitoksessa: omahoitajamenetelmä. Kaisa Tervonen-Arnkil, Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Helsinki: Aavaranta: Lastensuojelun keskusliitto.
- Keltinkangas-Järvinen Liisa 2000, Tunne itsesi, suomalainen. Helsinki: WSOY.

- Kemppinen Pertti 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Vantaa: Kustannusvalmennus P. &K. Oy.
- Keskinen Soili 2005. Valta, kilpailu ja kiusaaminen opettajan työssä. Helsinki: Opetus-, kasvat- ja koulutusalojen säätiö OKKA.
- Kinnunen Seppo 1999, Lasten psykiatrisen osastohoito. Teoksessa: Jari Sinkkonen & Päivi Pihlaja (toim.), Ulos umpikujasta- miten auttaa tunnehäiriöistä lasta. Helsinki: WSOY.
- Kiviniemi Kari, Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: WS Bookwell Oy.
- Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia- ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. 5., uudistettu painos. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulu.
- Kyrönseppä Ulla & Rautiainen Juha-Matti 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY.
- Kyrönseppä Ulla, Rautiainen Juha-Matti & Airio Tuomo 1990, Omahoitajamenetelmä. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto
- Känkänen Päivi 2009, Siirtymät sijaishuollossa- hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa: Marjatta Bardy (toim.), Lasten suojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
- Mattila Kati-Pupita 2010, Asiakkaana ihminen: työnä huolenpito ja auttaminen. Jyväskylä:PS-kustannus.
- Mäkelä Jukka 2002, Aivojen varhainen kehitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.), Pesästä lentoon; Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY.

- Möller Sointu 2004, Sattumista suunnitelmallisuuteen: Lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa. Jyväskylä: Pesäpuu ry.
- Ojakangas Mika 2001. Pietas, kasvatuksen mahdollisuus. Helsinki: Kustannus-osakeyhtiö Summa.
- Palokangas Anne 2008. Valta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Käsitteen määrittely ja systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Peltonen Irkku 2009. Ole tosi- tapaaminen kadulla. Teoksessa: Marjatta Bardy (toim.), Lasten suojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.
- Puolimatka Tapio 2010. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat: Minuuden rakentamisen filosofia. Ryttylä: Suunta-kirjat.
- Pöyhönen Terhi 1987. Loppuun palamisesta työnhaluun. Teoksessa: Kari Lindström & K Raija Kalimo (toim.), Työpsykologia, terveys ja työelämän laatu. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Ylikoski Petri 2000, Onko valta kyky vai käsite?. Teoksessa Juha Räikkä & Mikko Wennberg (toim.), Mitä on valta? .Suomi: Oy UNIPress Ab.
- Salo Saara 2002. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.), Pesästä lentoon; Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Sinervo Timo 1993. Työn raskaan viihtyjät: Sosiaalialan työntekijät ja työn organisointi. Stakes raportteja 111.Helsinki: Stakes:Painatuskeskus.
- Sinkkonen Mirja 2001. Äidiksi lapselleni. Helsinki: Kirjapaja.
- Smith Roger 2008. Social work and power. New York: Palgrave MacMillan.
- Tamminen Tuula 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.

Timonen-Kallio Eeva 2010. Umbrella käsikirja: Itsenäisen elämän ABC. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

TaskinenSirpa. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Oppaita 65. Helsinki: Stakes.

Tolonen Tarja 2009. Vanhemmuuden puute ja nuorten sosiaalinen pääoma. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.), Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.

Turunen Kari E.2004. Tunne-elämä. Jyväskylä: Atena.

Thompson Neil 2007. Power and empowerment, Oxford: Russel house publishing.

Turunen Kari E. 2004. Tunne-elämä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Törrönen Maritta(toim.) 1994. Lapsen etu ja viidakon laki. Helsinki: Lastensuojelukeskusliitto.

Vehkalahti Reetta 2007. Kehu lapsi päivässä. Helsinki: Lastenkeskus.

Vilén Marika, Leppämäki Päivi & Ekström Leena 2008, Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY.

Walhbeck Jan –Christer 1999. Luova vuorovaikutus organisaatiossa. Teoksessa Helena Lounavaara-Rintala, Esko Varilo, Pirjo Vuornos & Jan-Christer Walhbeck (toim.), Vuorovaikutuskuvia. Helsinki: Vuorovaikutusprosessien tutkimuskeskus.

Värrö Veli-Matti 1997. Hyvä kasvatus; kasvatus hyvään. Tampere: Tampere University Press.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tilastot.Viitattu 6.2.2011 <http://www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos/ Lastensuojelu. Viitattu 22.3.2011
<http://www.stakes.fi/FI/lastensuojelu>.

FINLEX Valtion säädöstietopankki Viitattu 2.4.2011 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417..>